

**DET
FEMI
NIST
ISKA
LÖFTET**

**SÅ FÖRVERKLIGAR VI ARBETARRÖRELSENS
JÄMSTÄLLDHETSVISIONER**

”Verkligheten har gett oss alla nödvändiga argument för en feministisk utrikespolitik.

Ett land med hög andel barnäktenskap har mycket svårt att ta sig ur fattigdom. Fredsavtal som skrivs under också av kvinnor har större chans att hålla. Att bekämpa våld mot kvinnor gör hela samhällen mer välmående.”

Margot Wallström
Utrikesminister 2014–2019 (S)

”Den feministiska politiken behövs och kompletterar den över hundra år långa kampen för frigörelse som arbetarrörelsen bedrivit. Det handlar om att ge både män och kvinnor frihet från stereotypa könsroller som förkortar mäns liv och begränsar kvinnor på arbetsmarknaden.”

Johan Lindholm
Förbundsordförande Byggnads

”Det finns ingen annan kraft än arbetarrörelsen som kan göra det här. Det är en fråga som är både facklig och politisk och där vi gemensamt måste ta fighten, vinna den och sedan leverera.”

Lena Hallengren
Socialminister (S)

Det feministiska löftet

© Arbetarnas bildningsförbund 2020

Redaktör: Lina Stenberg

Formgivning: Kim Ingesson

Tryck: Exakta, Lidköping 2020

ISBN 978-91-85405-47-3

DET FEMINISTISKA LÖFTET

REDAKTÖR LINA STENBERG

INNEHÅLL

FÖRORD: HELEN PETERSSON OCH KARL-PETTER THORWALDSSON	9
INLEDNING: LINA STENBERG	11
MARGOT WALLSTRÖM EN FEMINISTISK (UTRIKES-) POLITIK GÖR LIVET BÄTTRE FÖR ALLA	21
DIANA MULINARI SVENSK JÄMSTÄLLDHET HAR MÅNGA RÖSTER – ELLER ETT BREV TILL MIN MAMMA ...	33
THERESE GUOVELIN VI MÅSTE HÖJA AMBITIONERNA FÖR EN FEMINISTISK ARBETSMARKNAD	43
HELEN PETERSSON OCH MONICA WIDMAN LUNDMARK FOLKBILDNINGEN ÄR FÖRUTSÄTTNINGEN FÖR DET JÄMSTÄLLDA SAMHÄLLET	53
TALLA ALKURDI JÄMSTÄLLD VÅRD SÅ ATT KVINNOR SKA SLIPPA LIDA I TYSTHET	63
TAPIO SALONEN EN FEMINISTISK FAMILJEPOLITIK UTJÄMNAR KLYFTORNA	73
CARINA OHLSSON DET ENDA GODTAGBARA ÄR ETT JÄMSTÄLLT SAMHÄLLE FRITT FRÅN VÅLD	83
JOHANNA RICKNE OCH OLLE FOLKE JÄMSTÄLLD POLITISK MAKT ÄR EN RÄTTVISEFRÅGA	93
MARIE LINDER ALLA VINNAR PÅ EN JÄMSTÄLLD BOSTADSPOLITIK	103
JOHAN LINDHOLM NÄR VI SPRÄNGER TRÅNGA KÖNSNORMER FINNS INGA FÖRLORARE	113
JYTTE GUTELAND EN AMBITIÖS KLIMATPOLITIK MÅSTE VARA FEMINISTISK	123
SÅ FÖRVERKLIGAR VI ARBETARRÖRELSENS JÄMSTÄLLDHETSVISIONER	133

Till er som gick före.

FÖRORD

Ett feministiskt löfte om att aldrig ge upp

I DIN HAND HÅLLER DU *Det feministiska löftet*. En antologi som beskriver bristen på jämställdhet men framför allt understryker möjligheterna med en mer feministisk politik och ett jämställt samhälle. Författarna bidrar med olika perspektiv genom sina kunskaper och erfarenheter från olika delar av samhället. Det de har gemensamt är att de alla brinner för jämställdhet. I sina respektive delar i antologin har de skrivit om de områden där det finns ett underskott av jämställdhet. Men framför allt är antologin ett löfte. Ett löfte om att aldrig ge upp.

I EN AVSLUTANDE DEL har flera tongivande röster inom arbetarrörelsen kortfattat fått svara på vilka de främsta utmaningarna är för att öka jämställdheten och hur arbetarrörelsen bör ta sig an dessa utmaningar. Boken handlar om lösningarna på hindren och förverkligandet av visionerna om man så vill. Detta är en bok att samlas kring i en bokcirkel, att läsa på bussen och inspireras av.

Låt dig fångas upp av möjligheterna och var med i kampen för en bättre och mer jämställd värld.

Helén Pettersson, förbundsordförande ABF

Karl-Petter Thorwaldsson, ordförande LO

INLEDNING

Endast arbetarrörelsen kan avge ett feministiskt löfte

SVERIGE I DAG ÄR INTE JÄMSTÄLLT. Även om vi ofta utmålas – och vill utmåla oss själva – som världens mest jämställda land är det tydligt att målet inte är nått. All statistik visar att vi inte är där och att utvecklingen mot full jämställdhet går alldeles för långsamt.

Kvinnor misshandlas och våldtas varje dag, lönegapet är oskäligt stort och kvinnor tar majoriteten av familjeansvaret.

Det är lätt att nedslås av hur läget ser ut. Men samtidigt visar det på angelägenheten i att verka för förbättringar.

Om inte annat för att kostnaden för ojämställdheten är oacceptabel – i skördade människoliv, i orättvisa inkomstskillnader och i utslitna kroppar. Anledningarna att göra något är många.

DET ÄR I GLAPPET MELLAN var vi är och var vi borde vara som den här boken blivit till. I vetenskapen om att jämställdheten går alldeles för långsamt om det inte snart satsas på en uttalad feministisk politik på bred front.

FÖR DET GÅR att bygga ett jämställt samhälle. Kunskapen finns om vad som bör göras. Dessutom finns där metoder. Beprövade metoder och med goda resultat.

En feministisk politik sågs länge som något omöjligt. Något antingen löjeväckande eller utopiskt. När Margot Wallström som nyttillträdd utrikesminister under hösten 2014 deklarerade sjösättandet av en feministisk utrikespolitik blev det snabbt verklighet.

Och storheten i detta bör inte underskattas. Wallström visade att det är fullt möjligt att ha feminismen som ledstjärna i ett mycket komplext politikområde. Och inte bara det, hon visade att kritikerna hade fel eftersom resultatet snabbt blev väldigt goda.

Margot Wallström beskriver själv sitt arv som utrikesminister och om framgångsfaktorerna med den feministiska utrikespolitiken i den här boken.

Arbetarrörelsens jämställdhetsarv

Det går inte att förstå vår samtid utan att förstå vårt förflutna. Det går heller inte att utarbeta feministiska framtidsvisioner utan att koppla dem till kamperna som förts fram till i dag.

Arbetarrörelsens kamp för jämställdhet har alltid gått hand i hand med den om jämlikhet.

När svensk arbetarrörelse började strida för bättre levnadsvillkor för arbetarklassen, för skäliga löner och bildning för alla, var jämlikhet och utjämning av klassklyftorna överordnade målsättningar.

Och liksom i alla tider var kvinnor särskilt utsatta.

ARBETARRÖRELSENS KAMP FÖR JÄMSTÄLLDHET GAV RESULTAT

Att få igenom allmän och lika rösträtt var en av de viktigaste frågorna för den tidiga arbetarrörelsen. Därför var riksdagens klubbande av kvinnlig rösträtt 1919 en stor vinst och en jämställdhetspolitisk förutsättning framåt. De fackliga framgångarna där arbetstid, löner och villkor som reglerades och successivt blev allt bättre under 1900-talet var av stor betydelse för att både kvinnor och män skulle få bättre arbetsliv och större frihet. Borttagandet av juridiska hinder som försvårade kvinnors yrkesliv var viktiga. 1938 togs förbudet av preventivmedel bort och 1939 försvann arbetsgivarens rätt att avskeda kvinnor på grund av giftermål eller graviditet.

Andra viktiga landvinningar var avkriminaliseringen av homosexualitet 1944 liksom införandet av allmänt barnbidrag 1948. Som första land i världen blev våldtäkt inom äktenskapet kriminaliserat 1965.

Införandet av särbeskattningen 1971 gav incitament för fler kvinnor att yrkesarbeta i stället för att vara hemmafruar. 1974 infördes föräldrapenning istället för moderskapspenning och föräldraskapet blev i teorin

och alltmer i praktiken båda föräldrarnas ansvar. Samma år beslutades om allmän barnomsorg, vilket gjorde att kvinnor inte i samma utsträckning behövde välja mellan familj eller jobb.

1975 infördes aborträtten fram till artonde graviditetsveckan, en vid den tiden progressiv lagstiftning. 1980 antogs jämställdhetslagen och JämO instiftades.

1994 blev Socialdemokraterna det första partiet med varvade listor med varannan damernas. Samma år infördes lagen om registrerat partnerskap mellan personer av samma kön. 1995 infördes den första så kallade pappamånaden, där 30 dagar i föräldraförsäkringen veks åt vardera föräldern. En andra och en tredje vikt månad infördes därefter 2002 och 2016.

1998 beslutades om kriminalisering av köp av sexuella tjänster, något som flyttade skulden från den prostituerade till köparen. Under 2000-talet har arbetarrörelsen fört jämställdheten framåt ytterligare, där rätt till äktenskap mellan personer av samma kön 2009 och samtyckeslagen från 2018 var viktiga framsteg.

FÖR ATT FRIGÖRA arbetarklassen och forma ett enat samhälle, krävdes särskilda insatser för kvinnor. Där och då påbörjades kampen för det jämställda, klasslösa samhället.

Och resultaten fick stora effekter för arbetarkvinnorna liksom i samhället i stort.

De landvinningar för jämställdhet som förverkligats är ett resultat av arbetarrörelsens målmedvetna kamp. Och mot varje enskild kamp var motståndet från högern konstant.

Och på många sätt är det samma motstånd vi ser i dag.

Med ljusa visioner besegras mörkret

Kvinnors rättigheter är under större hot än på länge. Starcka, växande rörelser från yttersta högern driver en politik där kvinnor står lägre än männen, med förslag som sambeskattnings och abortförbud.

Men som förut när arbetarrörelsen kämpade i motvind går motståndet att övervinna. Och nu som då bekämpas mörker bäst med ljus.

Det handlar om att måla upp positiva visioner om hur ett mer jämlikt, jämställt samhälle bör se ut. Och att med dessa visioner för ögonen sätta planerna i verket.

DE KÄRNVÄRDEN SOM arbetarrörelsen alltid byggt på måste vara vägledande. Och stora frågor måste våga ställas. En avgörande sådan är hur vi får ett jämställt samhälle för 2030-, 2040- och 50-talet.

Lika avgörande som arbetarrörelsen varit i att föra svensk jämställdhet dit vi är i dag, lika viktig är den framåt. För det finns inga andra rörelser som kan visa upp

samma historiska meritlista eller som har kapaciteten att göra det som måste göras. Det är bara arbetarrörelsen som kan avge ett feministiskt löfte.

Det feministiska löftet som förpliktigar

Vad innebär då ett feministiskt löfte?

Flera saker.

Ett löfte är en överenskommelse. Ett handslag.

Detta kan låta fyrkantigt.

Men vad är alternativet? Att inte driva på för mer jämställdhet? Att inte ta vid där arbetarrörelsens förkämpar började?

Självklart finns inget alternativ.

DET FEMINISTISKA LÖFTET bygger på ett arv från tidigare jämställdhetskamper. Men lika mycket lånar det sitt arv från "Det fackliga löftet", en av arbetarrörelsens mest centrala hörnstenar.

På samma sätt kan det feministiska löftet ses som ett handslag mellan arbetarrörelsens olika grenar och de enskilda kvinnorna och männen i vårt land. En överenskommelse för arbetarrörelsens fortsatta kamp för ett bättre samhälle där kvinnor och män ska kunna få bra liv på samma villkor.

DET KANSKE VIKTIGASTE med ett feministiskt löfte är att ett löfte förpliktigar. Ett löfte kan inte tas tillbaka.

Det som sker när jämställdheten drivs framåt måste därför vara långsiktigt och konstant, ingen ska behöva tvivla på att riktningen är framåt, inte bakåt.

Det feministiska löftet – allt är möjligt

Vad innebär då ett feministiskt löfte i praktiken? Vilka samhällsområden inbegriper det och vilka förändringar kan det leda till? Svaret är att allt är möjligt. Att det inte finns några begränsningar.

Något som däremot har begränsningar rent fysiskt är den här boken, i sin omfattning och textmängd.

Alla potentiella politikområden eller tematiska ämnen finns inte med i boken. Det som är tanken är istället att ge några smakprov som ger en bild av vad det feministiska löftet bör innefatta.

GENOM ETT ANTAL DJUPDYKNINGAR i olika teman ges elva konkreta texter med exempel på feministisk politik.

Utifrån Margot Wallströms feministiska ambition prövas samma teoretiska ramar på en rad problem- och politikområden. Med feministiska glasögon ges visioner om en feministisk arbetsmarknad, folkbildning, hälsa och sjukvård, på familjepolitik, bostadspolitik och klimatpolitik.

Med samma glasögon diskuteras kopplingen mellan feminism och antirasism, hur destruktiva könsroller kan utrotas, hur våld mot kvinnor bör avskaffas och hur jämställd makt kan åstadkommas.

DEN HÄR BOKEN VILL inspirera till tankearbete och diskussioner. Till utarbetandet av visioner och utifrån det till konkret verksamhet i alla arbetarrörelsens grenar liksom i samhället i stort.

Bokens kapitel kan läsas enskilt, som egna fördjupningar, eller tillsammans som en helhet – som det oerhört viktiga politikområde i sig självt: den feministiska politiken.

MENINGEN MED DEN HÄR BOKEN är att uppmuntra till reflektion kring arbetarrörelsens syn på feminism och inspirera till samtal och handling. Därför är varje avsnitt i boken kompletterat med en samling reflektionsfrågor. Använd frågorna som du vill, antingen tillsammans med andra i en studiecirkel eller för dig själv när du läser den här boken.

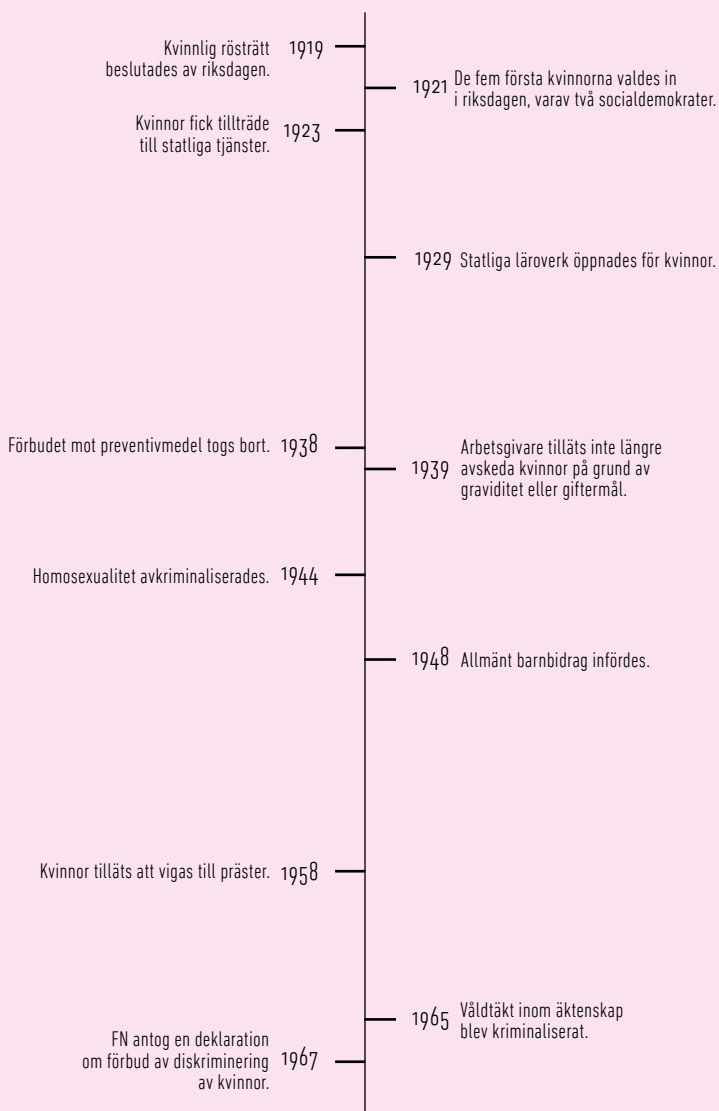
Det avslutande kapitlet *Så förverkligas det feministiska löftet* avser inte att ge färdiga svar eller instruktioner.

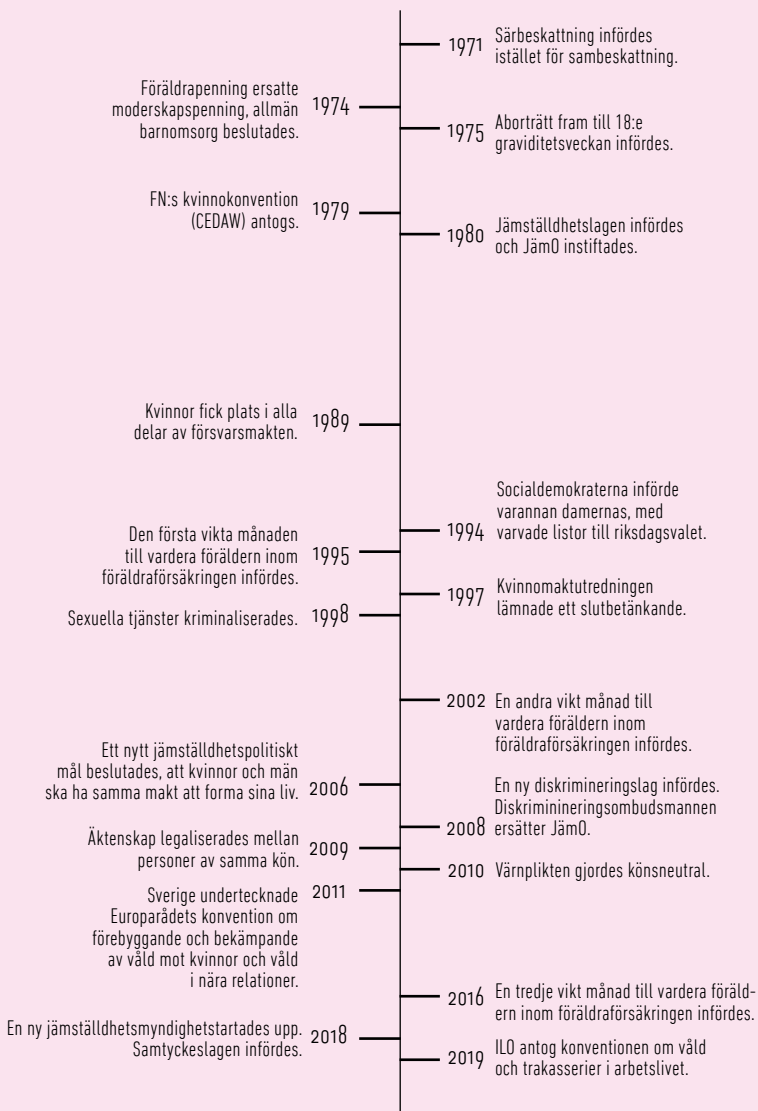
Kapitlet erbjuder istället en sammanställning av tankar och förslag från 24 av arbetarrörelsens mest tongivande röster i den feministiska debatten, där var och en ger förslag till vad som är viktigast för att nå jämställdhet.

Hur vi sedan tar den här boken vidare och förverkligar det feministiska löftet, det är nästa, oskrivna blad.

Lina Stenberg, redaktör

FEMINISTISKA FRAMSTEG 1919–2019

En feministisk (utrikes-) politik gör livet bättre för alla

MARGOT WALLSTRÖM

Utrikesminister 2014–2019 (S)

SOM UTRIKESMINISTER INLEDDE jag ofta tal och artiklar om den feministiska utrikespolitiken med berättelser om människor jag mött i mitt tidigare uppdrag som FN:s generalsekreterares särskilda representant för sexuellt våld i konflikt. Under resor i krigs- och konfliktdrabbade länder, som DR Kongo, Bosnien, Sudan, mötte jag kvinnor som råkat ut för obeskrivliga övergrepp. Samtidigt som detta sexuella våld användes systematiskt, som ett massförstörelsevapen, verkade många tro att det var oundvikligt, att det var något man inte kunde tala om, och att det skulle vara mindre av ett brott.

Dessa möten och missförstånd fördjupade min övertygelse om att kvinnor alltid påverkas annorlunda än män i frågor om krig och fred. Det gör det ännu svårare att motivera att så få kvinnor deltar i de processer som handlar om att förebygga konflikter, att avsluta konflikter och att återuppbygga ett samhälle efter konflikt.

Inför 2014: Att utforma den feministiska utrikespolitiken

Behovet att stärka kvinnors roll i allt som rör fred och säkerhet var en central fråga, när jag, Annika Söder och några fler inför valet 2014 planerade hur en utrikespolitik under en socialdemokratiskt ledd regering skulle utformas.

Svensk utrikes- och säkerhetspolitik har historiskt präglats av stor samsyn kring grundvalarna: tron på multilateralism, FN och EU, försvaret av demokrati och mänskliga rättigheter, frihandel och en generös biståndspolitik. Denna samsyn gör utrikespolitiken förutsägbar och trovärdig och är en styrka för vårt land.

Men samtidigt – efter åtta år av borgerligt styre gällde

det för den rödgröna regeringen som tillträdde efter valet 2014 att sätta vår prägel och våra prioriteringar på utrikespolitiken. Under våra diskussioner identifierade och formulerade vi fyra områden på detta sätt:

1. Fortsatta ansträngningar för att nå fred och frihet för människor i vårt närområde, framför allt i Ukraina, med EU som vår viktigaste plattform. Säkerhetspolitiken skulle komma att bli ett hett debattämne under hela mandatperioden.
2. FN i fokus, inklusive att sträva efter medlemskap i FN:s säkerhetsråd 2017–2019.
3. Feministisk utrikespolitik utifrån vetskapen att "mer kvinnor betyder mer fred".
4. Folklig förankring av utrikes- och säkerhetspolitiken; det vill säga att samarbeta mer med civilsamhället och nå ut mer till studenter och forskare.

Tack vare det förarbetet kunde jag samma dag som regeringen tillträdde berätta att Sverige från och med nu skulle driva en feministisk utrikespolitik.

Att genomföra politiken

Vi anade förstås att denna nya inriktning skulle mötas med viss misstro och motstånd i omvärlden. I många länder är begreppet feminism kontroversiellt och uttolkas negativt, rentav som manshat. Skulle det ge oss diplomatiska problem?

Och varför skulle just utrikespolitiken vara feministisk?

Jag såg viss tvekan i reaktionen bland våra ambassadörer och diplomater.

Det var nödvändigt att snabbt förse alla medarbetare med definitioner och parametrar till hjälp med implementeringen – och att "avmystifiera" begreppet feminism.

Feminism definieras i ordböckerna som "en samling rörelser och ideologier vars målsättning är att kvinnor ska ha samma rättigheter, möjligheter och skyldigheter som män och där feminismen verkar för kvinnors politiska, ekonomiska och sociala rättigheter."

Kan det bli klarare? Resten är politiska praktiska åtgärder för att åstadkomma detta. Det är tyvärr varken klart eller enkelt ...

För så här ser verkligheten ut:

- Den systematiska underordningen av kvinnor och flickor är fortfarande akut.
- Kvinnor är underrepresenterade i parlament, regeringar och rättssystem.
- Färre än 10 procent av fredsavtal har kvinnliga underskrifter.
- Sexuellt våld är ett vapen i krig och konflikter i hela världen.
- 104 länder i världen har lagar som hindrar kvinnor från att utföra vissa arbeten. I många länder saknar kvinnor laglig rätt att äga land. 45 länder har inga lagar för att skydda kvinnor mot våld i hemmet.
- Var femte flicka i världen under 18 år är gift och

214 miljoner kvinnor och flickor i utvecklingsregioner saknar tillgång till preventivmedel.

- Konservativa krafter försöker begränsa och relativisera rätten för kvinnor och flickor att bestämma över sina kroppar och liv.
- Oavsett om kvinnorna är MR-försvare, journalister, politiker, urfolk eller vanliga medborgare är de särskilt utsatta för våld, hot och trakasserier. När dessa kvinnor tystas och begränsas är det ett allvarligt hot mot demokratin.

Feministisk utrikespolitik i praktiken

Det är en sak att tala om argument och visioner, en annan att omvandla dem till konkreta insatser. Kanske var det särskilt viktigt med konkretion i det här fallet, eftersom den feministiska utrikespolitiken i början var ny och okänd för vår förvaltning och risken fanns att förändringen skulle stanna vid retoriken.

Vi tog fram en modell med tre R, som blev vägledande i allt arbete som vi gjorde i världen. Det var helt klart en fördel att dessa ord på R fungerar lika bra översatta till engelska.

R som i RÄTTIGHETER. Åtnjuter kvinnor och flickor samma lagliga rättigheter som män och pojkar? Har kvinnor arvsrätt? Kan en kvinna öppna ett bankkonto eller starta ett företag? Förekommer barnäktenskap? Får flickor gå i skola? Är mänskliga rättigheter också kvinnors rättigheter? Förekommer diskriminering mot kvinnor?

R som i *REPRESENTATION*. Finns kvinnor representerade i regeringar och parlament? Finns de vid borden där viktiga frågor diskuteras och beslutas? Finns det också kvinnliga domare i rättssystemet? Var är kvinnorna i fredsförhandlingar?

R som i *RESURSER*. Finns det könsuppdelad statistik och budget? Tillgodoses kvinnors behov i lika hög utsträckning som männens när resurser fördelas?

MED DESSA R KUNDE VI, var vi än befann oss i världen, enkelt analysera och förstå hur vi bäst kunde jobba för jämställdhet just där. Med tiden kom vi att lägga till fler R, som *Reality check* och *Resultat*, som vi insåg blev det allra viktigaste i vårt arbete: att alltid utgå från människors verklighet och att ha fokus på att politiken skulle få resultat som var kännbara i människors liv. Om vi inte lyckades med det skulle den feministiska utrikespolitiken förlora relevans, och dessutom enklare bli måltavla för dess kritiker.

Vi utsåg också en ambassadör med uppgiften att planera och koordinera UD:s arbete. Vi gjorde årliga konkreta handlingsplaner och en online-utbildning för UD-medarbetarna. Vi lyfte fram den feministiska utrikespolitiken som den första målsättningen i utrikesförvaltningens verksamhetsplan. Det kan framstå som byråkratiskt, men i praktiken innebar detta att alla våra ambassader, alla våra diplomater utomlands och i Stockholm hade den feministiska utrikespolitiken som prioriterad uppgift. Erfarenheterna av detta sammanfattades så småningom i en handbok för feministisk utrikespolitik som finns på UD:s hemsida, och som vi dessutom har gett till ett stort antal utländska regeringar.

Den feministiska utrikespolitikens resultat

Imponerande snabbt såg vi stor entusiasm från våra erfarna diplomater runt om i världen. Professionellt och med stolthet tog de sig an uppgiften att argumentera för mer jämställdhet också i utrikespolitiken – kanske för att verkligheten gav alla nödvändiga argument. Ett land med hög andel barnäktenskap har mycket svårt att ta sig ur fattigdom. Fredsavtal som skrivs under också av kvinnor har större chans att hålla länge. Att bekämpa våld mot kvinnor gör hela samhällen mer välmående.

VI BLEV OMSKRIVNA i hela världen – kritiserade likväl som hyllade och efterfrågade. Tidskriften Foreign Policy utsåg oss till en av världens viktigaste utrikespolitiska tänkare år 2015. Fler länder följde efter. Kanada lanserade en feministisk utvecklingspolitik. Frankrike lanserade en feministisk diplomati. Mexiko och Tunisien blev samarbetspartners, och långt fler länder visade intresse. Även inom FN hyllades vi, och organisationer som Världsbanken och OECD inspirerades av vår politik.

Att vi fick en plats i FN:s säkerhetsråd erbjöd en sällsynt möjlighet att göra skillnad på högsta nivå, och det gjorde vi. Jämställdhet blev en profilfråga för Sverige. Vi frågade ständigt efter kvinnors representation i möten, resolutionstexter och uttalanden, i fredsbevarande insatser och som experter till rådet. Det märktes – när man tittar på statistik är det tydligt att kvinnor omnämndes och deltog i betydligt större utsträckning än tidigare under Sveriges två år i säkerhetsrådet.

Vi arbetade också intensivt med frågan om kvinnliga medlare och förhandlare. Vi startade ett nätverk för

dessas och fann stor efterfrågan på deras tjänster – från Colombia till Afghanistan. Även detta fick efterföljare – det har nu startats nätverk på alla kontinenter samt ett globalt medlingsnätverk. Ingen kan längre komma med undanflykten att det inte skulle finnas kvalificerade kvinnor som kan leda fredsprocesser. Faktum är att forskning visar att med fler kvinnor i fredsprocesser kommer fler förslag upp på förhandlingsborden och avtal håller längre. Det är därför rätt att säga *More women – more peace!*

PÅ VÅREN 2018 anordnade vi en stor konferens, Stockholm Forum on Gender Equality, som samlade över 700 deltagare – ministrar, aktivister, forskare, militärer, studenter, kulturpersoner, diplomater – från över 80 länder. Den var på ett sätt ett utropstecken för den feministiska utrikespolitiken. Ingen kunde längre ifrågasätta dess motivering eller genomslag. Det var speciellt att se hur den världsberömda författaren Chimamanda Ngozi Adichie fick långa ovationer från publiken efter sitt tal om feminism. Vid ett annat tillfälle tog en kenyansk kvinnorrättsaktivist tonerna till en kenyansk sång om frihet från scenen, och hela folkets hus stämde upp i sång. Konferensen blev ett startskott för fler liknande möten – i april 2019 i Tunis. År 2020 planeras två konferenser i Mexico City och i Paris.

TILL DETTA SKA LÄGGAS alla de tusentals aktiviteter som våra ambassader och konsulat i världen anordnar för att på olika sätt bidra till mer jämställdhet. Seminarier, stöd till kvinnojourer, kampanjer. Eller genom kultur, som när fotoutställningen *Swedish Dads* har turnerat runt på svenska ambassader. Det blev till *Rwandian Dads*, *Pakistanian*

Dads och *Tunisian Dads* som ledde till debatt och till och med lagändringar för att tillåta pappaledighet.

Feministisk utrikespolitik i framtiden

Det råder ingen tvekan om att den feministiska utrikespolitiken efter fem år har rotat sig på UD och på Sveriges ambassader. Dessutom har den gett oss en tyngd och ett inflytande i omvärlden som ett land som Sverige inte kan ta för givet. Därför är jag övertygad om att den kommer att leva kvar och utvecklas, även om det i framtiden skulle komma en regering som inte vill förknippas med begreppet feminism.

JAG TROR ATT VISSA FRÅGOR behöver få särskild uppmärksamhet. Kvinnors villkor och roll i krig och konflikt är på ett sätt kärnan i den feministiska utrikespolitiken och behöver även fortsatt stå i centrum. Kvinnors sociala villkor och inte minst barnäktenskap, som är ett stort hinder för länders utveckling, måste uppmärksammas och förändras. Och så människohandel och prostitution, vilket är en plåga även i västvärlden. Detta vår tids slaveri måste bekämpas. Jag blir förfärad när jag hör att man talar om prostitution som ett yrke – som om någon skulle önska det för sin dotter eller syster.

När jag har träffat studenter och unga diplomater brukar jag lyfta upp två egenskaper som behövs för att göra skillnad: mod och tålamod. Kanske är den feministiska utrikespolitiken ett perfekt exempel på hur ett land som Sverige, genom mod och tålamod, kan göra verklig skillnad i världen.

LÅT MIG AVSLUTA med fem argument för en feministisk utrikespolitik som jag hoppas att fler kan få användning av:

1. Det är rätt. Kvinnor är hälften av världens befolkning. Hur kan man försvara att vi inte ska få samma möjlighet som män att leva som vi vill? Feminismen hör hemma i utrikespolitiken eftersom kvinnors deltagande leder till mer hållbar fred.
2. Det behövs. Titta ut över världen. I flera länder får kvinnor inte öppna bankkonton, inte äga mark, inte ta vilket arbete de vill. Kvinnor är underrepresenterade i parlament, regeringar och bolagsstyrelser. Miljoner flickor är offer för könsstympning, tvångsäktenskap och sexuellt våld.
3. Det är enkelt. Det behöver inte vara svårt att göra världen mer jämställd. Ge flickor samma möjligheter till utbildning. Låt kvinnor vara med och bestämma. Erkänn att kvinnors rättigheter är mänskliga rättigheter.
4. Det funkar. Vår feministiska utrikespolitik påverkar livet för miljontals kvinnor. Vi ger stöd till preventivmedel, barnmorskor och säkra aborter. Vi ser till att fler kvinnor är med i fredsprocesser. Vi utbildar kvinnliga parlamentariker. Vi väcker debatt om papparollen i länder som sedan har infört pappaledighet.

Om det inte var tillräckligt övertygande:

5. Det gör livet bättre för alla. Forskning visar att jämställda samhällen har bättre ekonomisk utveckling, bättre hälsa och större välmående. Jämställdhet är ingen kvinnofråga – det är en fråga för alla.
-

DISKUSSIONSFRÅGOR

- A. I texten skriver Margot Wallström att det var viktigt att "avmystifiera" begreppet feminism inom utrikesstaben. Hur skulle du förklara ordet feminism?
- B. Med hjälp av 3R-metoden (rättigheter, representation, resurser) kartläggs normer som styr både verksamheter och maktfördelning samt hur kön påverkar verksamhetens utformning och organisation. Tycker du att metoden är begriplig för att förstå hur en feministisk utrikespolitik ser ut i praktiken? Går den att använda i andra sammanhang, i andra politikområden även i Sverige?
- C. Uppstarten av nätverket med kvinnliga förhandlare och medlare är ett exempel på hur man kan bemöta argumentet att det inte skulle finnas kvalificerade kvinnor för ett uppdrag. Vilka liknande initiativ känner du till? Vad skulle kunna göras?
- D. I likhet med fotoutställningen "Swedish dads" och liknande initiativ – har du något exempel på ett kulturprojekt som skapat debatt och lett till konkret förändring till ett mer jämställt samhälle?
- E. Hur kan barnnäktenskap, människohandel, prostitution och kvinnors roll i krig få större uppmärksamhet, både nationellt och internationellt?

**Svensk jämställdhet
har många röster
– eller
Ett brev till min mamma**

DIANA MULINARI

Professor genusvetenskap, Lunds universitet

JÄMSTÄLLDHET. Ordet öppnar för så många drömmar. Så många visioner. Det luktar löfte efter en annan framtid, där kön inte definierar vad det är möjligt att vara och göra. Trots att begreppet etablerades under socialdemokratisk ledning (1932–1990) kan vem som helst känna hur det luktar fanorna med kravet för dagis åt alla barn eller lika lön för lika arbete. Kollontajs skratt och Emma Goldmans leende i deras löfte över ett annat sätt att kunna erfara både sex och kärleken som feministiska socialistiska pionjärer, förstärker den njutbara lukten.

Samtidigt påminner begreppet om lukten av kaffebröd (eller ont i magen), från de, mer än två tusen möten om (neoliberal) effektivisering jag har varit tvungen att medverka i.

Möten där jämställdhet tillsammans med mångfald nämns i förbifarten på agendan för att sedan åter fokusera på neoliberal visioner där enbart de som redan är privilegierade kan "göra" jämställdhet. En värld där jämställdhet kan köpas på marknaden för de som har råd att prioritera "sina barn och kvalitetstid" tack vara exploatering av ofta migranta kvinnors omsorgsarbete i de rikas hem.

OCH SIST MEN INTE MINST luktar jämställdhet stängda rum och frånvaron av framtiden. Jämställdhet som hatideologi. Jämställdhet som sägs som ett mantra för att kriminalisera (manliga) flyktingar och migranter, för att definiera "migranta" kvinnor som ett problem, en börda och ett hot till den svenska nationen. Jämställdhet för att bygga murar, för att klassificera människor, kriminalisera kvinnor som bär hijab.

Jag kan lukta min trötthet, min ilska men också min (och många andras) rädsla.

Det är mycket möjligt att den antirasistiska feministiska rörelsen skapades i Sverige ur spänningen mellan dessa olika kroppsliga förmågor. Som å ena sidan en förståelse av jämställdhet inom ramen för ett socialdemokratiskt projekt under sjuttio- och åttioalet, å andra sidan som en appropriering av jämställdhet för neoliberalt bruk från och med nittiotalet. Och till sist genom en återskrivning av jämställdhet genom etno-nationalistiska ramar i dag, där talet om det jämställda Sverige används som en gräns mot migranta och flyktingar.

Omsorg för alla. Alla som omsorgspersoner

Jag hittade brevet när jag gjorde i ordning i min mammas lägenhet i Buenos Aires i Argentina efter hennes död. Där bland kartonger fanns mina brev från den tid jag nyss kommit till Sverige som politisk flykting i slutet av sjuttio-talet.

I brevet upprepas gång på gång att jag (och barnen) mår bra. Det skulle kunna tolkas som en omsorgsgivande gest, kanske en lögn med syfte att skydda mina föräldrar från mer lidande än vad de har utstått under den argentinska militärdiktaturen. Men det är inte enbart det. Denna unga kvinna, jaget i brevet, vill lugna sina oroliga föräldrar. Brevet vittnar om ett försök att övertyga, att förmedla en ny och viktig erfarenhet. Hon/jag skriver:

Miljoner tack för att du frågar om pengar men jag klarar mig. Dagens är fantastiskt. Och det kostar nästan ingenting. Dagens är som de bästa privata förskolorna hemma men det är offentligt, för alla barn. Och kära

kära mamma: här är inte som hemma. Det offentliga är det bästa. Hon extremtrivs på dagis. Och jag kan fortsätta läsa!!! Och sjukvården är också likadan. Det offentliga är det bästa här. Och det är för alla!!

EN OROLIG MAMMA som vill skicka pengar till en dotter. En dotter som lugnar men som också förstår en mammas oro. För där hon kommer ifrån, är inte enbart den offentliga omsorgen obefintlig, det privata är det bästa.

Mycket har hänt sedan det brevet postades i slutet av sjuttio-talet. Sverige som var en plats att söka skydd och erhålla solidaritet på är i dag en plats där flyktingars asylskäl systematiskt ifrågasätts. Den välfärd som beskrivs i brevet har blivit allvarligt ödelagt av mer än trettio år av neoliberal politik. Skulden till detta läggs mer och mer på "migranter". En pervers förklaring med tanke på alla anställda med migrantbakgrund på förskolor, skolor, i hemtjänsten, hälso- och sjukvården. De är de som bär välfärden i sina kroppar och i sina hjärtan.

BEGREPPET "JÄMSTÄLLDHET" finns förstås inte i brevet. Jag tvivlar på att jag hade lärt mig ordet på svenska än. Men vad jämställdhet är (eller vad det gör) är tydligt illustrerat. Vad brevet fångar är hur jämställdhet känns. Hur det känns när staten ansvarar för (en del) av omsorg och hur det känns när denna omsorg är det bästa möjliga omsorgen och för alla. Hur denna omsorg öppnar vägar till arbete, till studier, till framtiden.

Kanske hade jag inte hunnit lära mig ordet jämställdhet. Men vad jag snabbt kunde förstå var vad som gjorde jämställdhet unikt för Sverige. Att där fanns en tonvikt på *alla*.

Alla barn, alla kvinnor. Det var omöjligt att inte höra den internationella arbetarrörelsens röst i hur jämställdhet operationaliserades med hänsyn till det gemensamma.

En dotter som ritar ordet *alla* i ett brev till sin mamma med färgpennor och hjärtan.

I brevet handlar jämställdhet om hur vi organiserar samhället och tar gemensamt ansvar för att ta hand om varandra tillsammans. Ett samhällsorganiserande genom omsorgsprinciper, inte genom profit.

Det hävdas ofta att jämställdhet handlar om kvinnor och män. Det är en fattig och begränsande tolkning över de visioner som inspirerade kampen för jämställdhet.

Jämställdhet handlar om den unga kvinnan och hennes dotter, om samhällets omsorg för allas barn, om gemensam omsorg för alla. Att omsorgsarbete inte är könat.

Alla har ett ansvar och ett privilegium att både ge och ta omsorg. Jämställdhet är fortfarande radikalt och fortfarande revolutionärt.

Den rasifierade svenska arbetarklassen

Den svenska antirasistiska rörelsen har etablerat sig under de senaste trettio åren. Som alla sociala rörelser är den heterogen och mångfacetterad men förkroppsligar en gemensam kamp för social rättvisa.

Arbetarrörelsen spelar en fundamental roll i den kampen. Först och främst för att den svenska arbetarklassen i dag är rasifierad, där ett försvar för arbetsvillkor och värdigt arbete för alla är grundläggande i en antirasistisk agenda.

Men också för att visioner och hopp enbart kan skapas genom en produktiv dialog där den kunskap som arbetar-

rörelsen bär om hur arbete kan organiseras nödvändigtvis måste länkas till den antirasistiska agendan, inte minst ifrågasättandet av skillnader (etnicitet, religion, kön och sexualitet) som är grundläggande för ojämlikheten.

MEN DET SKULLE KUNNA vara helt annorlunda.

För hur skulle jämställdhetspolitik gestaltas om berättelsen om den svenska feminismen tog avstamp i samiska kvinnors kamp för att försvara land och vatten (och i erkännande av Sveriges koloniala historia)? Eller tänk om jämställdhetsvisionerna började bland de malmötiska kvinnor som slåss mot polisen vid Möllan för bröd (men säkert också för rosor) året 1917 när potatis blev för dyrt?

En utgångspunkt som skulle försvaga den banala nationalistiska berättelsen om landet Bullerbyn där konsensus alltid har rätt.

Kanske klubben Travestias som bildades 1962 också har en berättelse att dela som skulle hjälpa oss i "att minnas" andra sätt att förstå jämställdhet och feminism med berättelsen som överskrider den fixerade och monolitiska kategorisering i kvinnor och män.

Vi skulle kunna omforma formen för jämställdhet som inte regleras genom heterosexualitet. Vi skulle kunna tala om andra familjeformer, eller rättare sagt erkänna de tusen former genom vilka familjer finns i dag.

Vad skulle hända om vi läser (och drömmer) om jämställdhet och den svenska feminismen utifrån de unga svenskarna med muslimsk bakgrund som marscherar den första maj i Göteborg med parollen: "Människors rätt före företagens!" "Stoppa av-slöjandet!" "Rör inte min hijab!" eller "Min kropp, min rätt!"?

Lyssna noga på dessa berättelser. Dessa röster hävdar, skriker och argumenterar. De visar oss att det måste finnas andra sånger. Andra jämställdhetsvisioner än den respektabla heterosexuella med betalt arbete inom kapitalism. Andra sätt att känna, lukta och lyssna på jämställdhet än vad vi är vana vid.

Dessa röster skulle hjälpa oss att skapa den debatt om jämställdhet som vi verkligen behöver.

Vi skulle kunna ställa oss frågor om hur vill vi leva eller rättare sagt hur vi vill leva *tillsammans* och hur vi vill ta hand om varandra *tillsammans*? Vilket ansvar vi har för både att ge och ta emot omsorg?

SOM ETT VACCIN mot neoliberal individualism och etnonationalistisk fobi, för gränser och klassificering, blir det möjligt att tolka jämställdhet som ett erkännande av ett ömsesidigt beroende mellan människor. Ett beroende där att "dela lika" innebär att utforska realistiska utopier där vi praktiserar konsten att leva tillsammans och utforskar hur vi kan ta hand om varandra.

DISKUSSIONSFRÅGOR

-
- A. Diana Mulinari skriver i sin text om vikten av att den feministiska kampen måste vara antirasistisk. Vad menar hon med det och hur kan det ta sig uttryck i praktiken?
 - B. I texten nämns den rasifierade arbetarklassen. Vad betyder det att en samhällsklass eller en person rasifieras?
 - C. Vilket ansvar har vi för att bredda jämställdhetskampen och släppa in fler röster? Försök att identifiera några konkreta hinder och potentiella lösningar för att jobba mer inkluderande.
 - D. Texten beskriver ett samband mellan urholkningen av välfärden och ett skuldbeläggande av "migranter". Hur tror du Mulinari menar att det hänger ihop och vad kan vi göra åt det?

Vi måste höja ambitionerna för en feministisk arbetsmarknad

THERESE GUOVELIN

Förste vice ordförande LO

Kvinnors frihet handlar i grund och botten om ekonomisk frihet. Först när du kan försörja dig själv kan du på riktigt styra över ditt liv. Ens ekonomiska möjligheter bestäms i huvudsak av arbetsinkomsterna. Därför är en feministisk politik för arbetslivet avgörande för kvinnors frigörelse och för jämställdheten.

Men högre lön är bara en liten del av svaret.

DEN SOM BÖRJAR nysta i en ände av jämställdhetsfrågan inser snart att alla trådarna är sammanvirkade. Det går inte att skapa ett jämställt arbetsliv i ett ojämnt samhälle. Samtidigt blir samhället aldrig jämställt utan ett jämställt arbetsliv. Motsvarande gäller arbetslivet i sig. Det blir inte automatiskt jämställt om kvinnors löner höjs. Arbets-tider, arbetsvillkor och anställningsförhållanden måste förändras för att kvinnor ska kunna öka sina inkomster och sin frihet.

MIN VISION ÄR ATT HELA arbetsmarknaden ska vara tillgänglig för alla oavsett kön. Alla ska ha reella möjligheter att ta och få jobb på hela arbetsmarknaden. Det påverkas av normer och värderingar i samhället, av arbetsgivares strategier och val, av välfärdens omfattning och kvalitet. I dag är min vision just en vision. Den är alldeles för långt bort, och jag är rädd att avståndet växer. Behovet av en feministisk politik för arbetslivet är skriande. Annars fortsätter klyftorna öka, både ekonomiskt och socialt. *Business as usual* duger inte.

I dag har en kvinna i ett LO-yrke i genomsnitt 6 075 kronor mindre i faktisk månadsinkomst än en man i ett LO-yrke. Varje månad. På ett enda år blir det 72 900 kro-

nor. Denna skillnad har tydliga, orättvisa och i högsta grad påverkbara orsaker.

Det kvinnor gör värderas lägre. Så enkelt och så enfaldigt är det. En man som servar en bil har därför högre lön än en kvinna som sköter om en människa.

Åttiofem procent av männen i LO-yrken jobbar heltid, men bara drygt hälften av kvinnorna. Kvinnor väljer dock inte deltid; de erbjuds inte heltid. Ibland är de för slitna för att orka heltid.

"Kräv din rätt! Byt jobb!" raljerar en del politiker eller förståsigpåare. Klassblindheten och individualiseringen gör mig matt. Systemfel varken kan eller ska försöka lösas individuellt. Det riktas ansvaret fel. Det handlar om omfördelning av makt. Det kräver politiska reformer och radikal facklig förnyelse.

Varje kvinna ska ha makt över sitt liv. I jobbet och utanför. Det betyder att exempelvis sexuella trakasserier på jobbet måste motarbetas. Risken att utsättas är störst i kvinnodominerade LO-yrken. År 2015 uppgav 13 procent i den gruppen att de utsatts för sexuella trakasserier av kunder, gäster eller brukare där de jobbar. Om arbetsgivaren då säger att en klapp på rumpen är "något man får räkna med i det här jobbet", krymper kvinnans makt på jobbet, till och med över sin egen kropp. Även våld och trakasserier i hemmet påverkar en på jobbet, och påverkar möjligheten att försörja sig själv.

Låg inkomst, låg anställningsgrad och brist på makt driver mot ett ojämnt arbetsliv. Till detta vill jag lägga: osäkra anställningsformer. I dag har 25 procent av LO-kvinnorna en tidsbegränsad anställning. Vanligast är anställningsformen "vid behov och per timme" – den

allra mest otrygga. Daglönare hette det förr. Det är svårt att kräva högre lön, bättre villkor eller respekt när sådana krav kan betyda att jobbet tar slut. Det handlar om makt.

Den feministiska arbetarrörelsen är den bästa aktören för att skapa ett jämställt arbetsliv. Vi ser både till villkoren på jobbet, och till villkoren i livet i övrigt. Vi stänger inte ute någon från arbete. Även den som har barn och den som varit sjuk har en viktig plats. Det är en viktig feministisk fråga, för det är fler kvinnor som blir sjuka och som påverkas negativt i arbetslivet av att få barn.

DET ÄR DAGS ATT HÖJA ambitionerna och insatserna för en feministisk politik för arbetslivet, med siktet inställt på följande:

- *Normanställning:* Kvinnor ska ha samma möjligheter som män till heltidstjänster och tillsvidareanställningar. Det skulle ge kvinnor högre inkomst, mer makt, och bidra till jämställdheten i samhället i stort.
- *Makt och inflytande.* Kvinnor ska ses som proffs i sitt jobb, och värderas och behandlas därefter. Kvinnor ska ha lika stor makt att styra över sin arbetsdag som män har.
- *Generös och generell välfärd.* Kvinnor är dubbelt beroende av välfärden, som brukare och som anställda. En väl utbyggd och generös välfärd är avgörande för ett jämställt arbetsliv och samhälle.

FÖR ATT KUNNA GENOMFÖRA detta krävs facklig förnyelse och radikala politiska reformer.

Facket måste släppa makt till kvinnorna. Arbetsmarknadens parter bestämmer i stor utsträckning över anställningsformer, anställningsvillkor, och makt och inflytande på jobbet. Men facket måste driva frågorna om normanställning och makt betydligt hårdare gentemot arbetsgiversidan. En orsak till att så inte skett är att kvinnorna runt förhandlingsborden är för få. För att få till en förändring måste mansnormen brytas. Med de medel som krävs. De hittills använda har inte räckt. Om kvinnor behöver använda separatism för att lyckas besätta hälften av stolarna runt avtalsborden – *go ahead!*

POLITIKEN MÅSTE BETALA KVINNOR vad kvinnors arbete kostar. Politiker är arbetsgivare i den största kvinnodominerade sektorn: välfärden. Politiker som säger sig värna jämställdheten. För att matcha sina värderingar måste de erbjuda anställningsvillkor och anställningsformer, och betala löner som de facto ger kvinnor makt över sina liv. I ekvationen finns ett extra plus: Enligt OECD skulle den svenska ekonomin boostas med minst 15 procent av årlig tillväxt i BNP/capita om kvinnor jobbade lika mycket som män.

Politiken måste betala det välfärd kostar. Om kvinnor ens ska kunna jobba heltid behövs barnomsorg på de tider LO-kvinnor jobbar: ofta kvällar, nätter och helger. Det behövs äldreomsorg som täcker behoven hos kvinnornas föräldrar. Annars går kvinnor ned i arbetstid för att vårda dem. Det behövs bostäder som LO-kvinnor har råd att köpa och hyra. Utan en generös välfärd finns inget jämställt arbetsliv.

Istället har under lång tid skatter sänkts för de rikaste. Med det givna resultatet att välfärden monterats ned el-

ler inte skalats upp efter behoven. I spåren av en försämrad välfärd har privata försäkringslösningar vuxit fram för dem som kan betala. Marknadsmekanismerna styr nu välfärdens resurser från fattig till rik. Samtidigt hjälper a-kassan och sjukförsäkringen allt färre, egenavgifterna höjs överallt och arbetsmarknadsutbildningen slås i spillror. I detta välfärdsvacuum tvingas även facken stärka sina medlemsförsäkringar för att skydda medlemmarna från ekonomisk katastrof vid arbetslöshet eller sjukdom. Men sådana är vanligast bland de mansdominerade fackförbunden.

VI RISKERAR EN BACKLASH. Snart lönar det sig inte längre för kvinnor att arbeta. Snart blir SD-visionen om en kvinnlig och en manlig sfär verklighet. Nedmonteringen av välfärden omöjliggör ett jämställt samhälle. Politiken måste investera stort för att stoppa raset. Vi behöver alla stå tillbaka lite grand, för arbetarkvinnors rätt till ett värdigt arbetsliv. I första hand genom höjda skatter, som måste ligga på en nivå som garanterar god välfärd. Även genom minskade bidrag (läs: RUT). Det handlar om att gå till botten med problemen. Om att laga revorna. Om att faktiskt vara radikal.

Konsumenter måste betala vad kvinnors arbete kostar. Vad är vi beredda att betala för kvällsöppna klädesbutiker? För ett välstädat hotellrum med rena lakan? I dag betalar vi sällan vad det faktiskt kostar. Arbetare – ofta kvinnor – betalar åt oss med sina låga löner och otillräckliga arbetsvillkor. Arbetsgivarna måste ta ut lägre vinster och istället betala högre löner. Men vi som konsumenter måste också betala vad arbete faktiskt kostar.

Vill du vara en del av förändringen?

Kräv en lönekartläggning med konkreta åtgärder för att uttradera löneskillnader mellan könen. Kan din fackklubb prioritera klokare i nästa förhandling?

Gör facket relevant för tjejer och kvinnor. Facket är bästa sammanhanget för att förbättra villkoren på jobbet. Men även för förändring i stort. Fler kvinnor på maktpositioner inom facket kräver fler kvinnor i facket över huvud taget. Gå samman. Erfarna stöttar nya. Använd separatism.

Betala rätt pris för kvinnors arbete. Som konsument och som arbetsgivare.

Utkräv politiskt ansvar. Ett jämställt arbetsliv är inte *rocket science*. Kräv feministiska politiska reformer.

Engagera dig i politiken. Att vara radikal är att ta tag i problem på djupet. Då krävs feministisk politik. Den kan du bidra med.

Bär med dig att ett jämlikt och jämställt arbetsliv är ett resultat av människors medvetna val. Inom politiken. I facket. I vardagen. Potentialen är obegränsad. Nu handlar det om aktion, om att göra jämställdhet. Att vara förändring. Det är på dig och mig det beror. Låt oss vara radikala tillsammans.

DISKUSSIONSFRÅGOR

-
- A. Trots en tydlig lagstiftning sker sexuella trakasserier och sexism på arbetsplatser. Vad bör arbetsgivare göra för att inrätta nolltolerans och vad kan medarbetare göra för att påverka?
 - B. Har du erfarenheter av separatism? Alltså rum för samtal och verksamhet öppna enbart för vissa, i det här fallet kvinnor. Hur kan separatistiska rum vara användbara i ett feministiskt förändringsarbete?
 - C. Vad krävs för att fler kvinnor ska engagera sig fackligt? Vad kan fackförbunden göra för att motverka en skev maktbalans gällande kön?
 - D. Texten argumenterar för att vi som konsument ska ta ansvar för att betala skäligt för kvinnors insats på arbetsmarknaden. Håller du med om att vi som konsument har ett ansvar i det? Hur kan jag som enskild individ ställa krav och påverka strukturer?
 - E. När antalet osäkra och otrygga anställningar ökar, leder det alltid till ojämlik och ojämställd arbetsmarknad. Varför? Hur kan arbetsmarknadens parter förebygga, förbättra och förändra?

Folkbildningen är förutsättningen för det jämställda samhället

HELÉN PETTERSSON

Förbundsrdförande ABF

MONICA WIDMAN LUNDMARK

Tidigare förbundssekreterare ABF

HANINGE KVINNOJOURS studiecirkel "Mäns våld mot kvinnor och barn", har varit fulltecknad de senaste sex terminerna.

Hur kan det komma sig när vi samtidigt hör att folkbildningen har spelat ut sin roll?

I den här studiecirkeln möts kvinnor som vill lära sig mer om feminism, rådande maktstrukturer och mäns våld, samtidigt som den också ger plats för personliga samtal och för självreflektion.

För många av deltagarna innebär den ett feministiskt uppvaknande i en trygg miljö. För föreningen, kvinnojouren, som tillsammans med ABF anordnar studiecirkeln, handlar det om att utbilda sina volontärer, vilket också är avgörande för att stärka den ideella föreningen.

För ABF ligger den här verksamheten också väl i linje med ambitionen att ge människor möjlighet att påverka sin livssituation och därmed samhället i stort.

DEN FEMINISTISKA STUDIECIRKELN är ett exempel på folkbildning i en av sina vackraste former, en verksamhet som bedrivs av ett studieförbund tillsammans med en av landets många föreningar. En verksamhet som bidrar till att stärka civilsamhället.

För det är endast ett starkt civilsamhälle som garanterar att vi har en demokrati av, för och genom folket.

Civilsamhället, som består av ideella föreningar och stiftelser, folkrörelser och trossamfund, kooperativ, aktionsgrupper och nätverk, byggs av människor som i fri samverkan vill förverkliga sina idéer, utveckla gemenskapen och tillvarata sina intressen. Ett starkt och levande civilsamhälle utgör tillsammans med de demokratiska fri- och rättigheterna den politiska demokratins förutsättningar.

Överallt i hela landet, från glesbygdsorten till storstadens marginaliserade stadsdelar, skapar folkbildningen mötesplatser för självorganisering. Den tillgodoser befolkningens behov av bildning. Den ger möjlighet att erövra nya kunskaper om sig själv, om ett ämne eller att kunna träffa människor som är intresserade av precis samma sak som en själv.

Studieförbunden finns med verksamhet i alla kommuner, och tillsammans med landets folkhögskolor skapar folkbildningen viktiga förutsättningar för det lokala civilsamhället.

I EXEMPLET FRÅN HANINGE är ämnet för studiecirkeln specifikt feminism, maktstrukturer och normaliseringsprocesser.

Men vill vi verkligen lyckas med bygget av en bred feministisk folkrörelse behöver feminismen i ännu större utsträckning använda sig av folkbildning som pedagogiskt redskap. Feminismen måste göras begriplig, relevant och tillgänglig för flertalet, inte finnas till för ett fåtal individer tillhörande en homogen struktur.

Folkbildningen kan, vill och behöver vara instrumentet och redskapet för att förverkliga en feminism för alla.

ABF:s arbete ska ge såväl yngre som äldre, kvinnor som män, med olika bakgrund, klass och funktionsvariation, kunskap och mod att erövra makt och ta ansvar i såväl den egna vardagen som i samhället som helhet. Så blir folkbildning ett redskap för att bygga upp folkrörelser kring mänskliga rättigheter.

Sveriges historia visar att samhället går att förändra. Den 17 december 1918 togs det principiella beslutet i Sveriges riksdag om att införa allmän och lika rösträtt.

ABF BILDADES 1912 och har sedan dess spelat en viktig roll i demokratiseringsarbetet. Med folkbildningens metoder har vi kämpat för att människor ska få såväl kunskap som mod att erövra makt och ta ansvar, i såväl den egna vardagen som i samhället i stort. Studiecirklar har gjort att människor skaffat sig nödvändig kunskap för att göra sina röster hörda och kunna ta plats i samhället, men också för att kunna bjuda motstånd.

En viktig milstolpe för många kvinnor relativt nyligen var det kunskapslyft som genomfördes åren kring millennieskiftet, en av många viktiga samhällsreformer i modern tid.

Här spelade folkbildningen en avgörande roll för att många kvinnor med kort formell utbildning kunde skaffa sig kunskaper som gjorde att de kunde ta sig vidare i livet och på arbetsmarknaden trots ekonomisk kris och hög arbetslöshet. Det förvandlade livslångt lärande från en stolt vision till en praktisk verklighet, och rustade många för att möta ett snabbt föränderligt samhälle och en lika snabbt föränderlig arbetsmarknad.

DAGENS KUNSKAPSLYFT är inte av samma kaliber som då utan lämnar en del övrigt att önska. Framför allt när det gäller insatser som sänker trösklarna för dem som löper störst risk för marginalisering och utanförskap.

Sedan två år tillbaka finns dock ett viktigt komplement till kunskapslyftet, ett embryo i den uppsökande verksamhet för utrikesfödda kvinnor som studieförbunden bedriver. Syftet med den uppsökande verksamheten är att stötta kvinnorna i deras strävan att integreras i samhället samt öka deras möjligheter till jobb och utbildning i Sverige.

Verksamheten riktar sig inte enbart till nyanlända kvinnor, utan även den som bott många år i landet. Den huvudsakliga verksamheten är studiecirklar i framförallt svenska språket med inriktning på samhällskunskap och arbetsmarknad.

I många studiecirklar ingår också att ge datakunskaper, något som blir allt viktigare för att kunna hantera de webb-baserade tjänsterna i samhället.

DEN SVENSKA DEMOKRATIN bygger på engagerade och bildade samhällsmedborgare som organiserar sig i massrörelser och som är aktiva i samhällsbygget.

Men vi ser en långsam förskjutning när det gäller den ideella sektorn. I takt med att privatiseringssvågen dragit fram har också en förskjutning skett i samhällets förväntningar på föreningsliv och civilsamhälle.

Det gemensamma har helt enkelt blivit alltmer privat. Detta har också gjort att klassmedvetenheten i samhället har försvagats och därmed också ursprungskraften i en av världens starkaste folkrörelser – arbetarrörelsen. Andra markörer och identiteter än klasstillhörighet har kommit att bli allt viktigare för människor, men behovet av samhällsförändrande arbete är fortsatt lika stort.

Frågan är om befintliga strukturer och modeller erbjuder människor som står långt ifrån makt och inflytande möjligheter att själva äga sin organisering?

UTGÅNGSPUNKTEN FÖR folkrörelserna har alltid varit att utgå från människors egna erfarenheter och drömmar om alternativ. Men hur väl är folkrörelserna egentligen representanter för det moderna klassamhället?

Vem samlar och organiserar ensamstående kvinnor med barn, de som bor i våra förorter, de som varken känner sig som svenskar eller som invandrare, de sms-anställda eller de utan formell utbildning?

DEN HÄR UTMANINGEN delar folkbildningen med sina medlems- och samverkansorganisationer. Våra gemensamma insatser gör stor skillnad för att minska människors känsla av att inte vara representerade i det demokratiska arbetet. Precis som i det inledande exemplet från kvinnojouren i Haninge, kan vi skapa trygga platser där folkrorelserna kan föra samtalen som resulterar i att man uppdaterar sin samhällsanalys.

Människor har ett behov av att förstå och praktiskt kunna se hur ett förändringsarbete ska gå till, för att sedan kunna uppbåda engagemang och vilja till att bidra till förändring.

ATT DET ÄR VIKTIGT att agera lokalt först och sedan globalt, det visar inte minst unga kvinnor som Greta Thunberg som vägrar att utgå från gamla invanda mönster eller för den delen samhällets förväntningar. De utmanar nyliberalismens tankevärld och visar på behovet av att formulera frågor som stimulerar mångas engagemang, men som också tydliggör människors och organisationers önskan att delta i samhällsbygget.

I essän *Folkrörelser och vardagsmat* ger författaren Per Granqvist arbetarrörelsen rådet: "Sträck på fanorna för fan, så att andra kan se vad det står på dem, vad ni vill och vad ni tänker göra!".

Måhända är detta också rådet till den feministiska rörelsen, som för att bli riktigt stark också behöver ta tillbaka den politiska ambitionen och vara en tydligare förändringsmotor i samhällsbygget med en formulerad strategi för gemensamhetsskapande politik och samhällsplanering.

Kort sagt, feminismen måste ha sin hemvist i många människors hjärtan, kvinnors såväl som mäns, oavsett klass eller bakgrund.

Och folkbildningen är en given megafon och motor för att sprida de viktiga idéer som feminismen bygger på.

I DEN NYLIGEN UTGIVNA boken *Kvinnorna runt sjön Björken* skriver Christina Jutterström om kvinnorna som tillsammans studiecirklat i snart 40 år. Boken beskriver hur deltagarnas längtan efter bildning har tagit dem ut på en bildningsresa som givit dem kunskaper om allt från livsmedelshantering till astrofysik. Författaren ställer också den angelägna frågan vad som händer sedan? Vilken plats finns det folkbildning hos kommande generationer som lever helt digitalt och för sina samtal via sms eller sociala medier.

Vi konstaterar att ingen har svaret, men att vi alla äger frågan. För precis som Tomas Tranströmer skriver i sin dikt *Romanska bågar*: "Skäms inte för att du är människa, var stolt. Inom dig öppnar sig valv bakom valv oändligt. Du blir aldrig färdig och det är som det ska."

Folkbildningens feministiska löfte är att fortsätta bilda och aldrig ge upp!

DISKUSSIONSFRÅGOR

-
- A. På vilka sätt kan folkbildningen som metod vara ett verktyg för ett feministiskt engagemang även i framtiden? Vad behöver det göras mer av? Vad behöver göras annorlunda?
 - B. Vad kan vi lära oss av den historiska organiseringen av till exempel arbetar- och kvinnorörelsen för att bättre förstå och stötta dagens nya folkrörelser?
 - C. I texten frågar sig författarna vem som organiserar grupper som: ensamstående kvinnor med barn, de som bor i våra förorter, de som varken känner sig som svenskar eller som invandrare, de sms-anställda eller de utan formell utbildning. Håller du med om att arbetarrörelsen har misslyckats med att organisera dessa grupper? Vad tror du det beror på?
 - D. Om vi skulle göra som texten uppmanar oss, att sträcka på fanorna "för fan", vad skulle det då stå på våra fanor? Vilka är de viktigaste feministiska sakfrågorna för dig?
 - E. Vilka feministiska frågor tror du kan få störst stöd bland allmänheten? Vilka feministiska frågor kan få störst och bredast samhällsförändring?

Jämställd vård så att kvinnor ska slippa lida i tysthet

TALLA ALKURDI

Hälso- och sjukvårdsregionråd i opposition,
Region Stockholm (S)

DET FINNS INGEN ANNAN ofrihet som den när man själv eller ens nära och kära inte har hälsan. Vid sjukdom minskar möjligheten att delta i samhället i allt från utbildning och arbetsmarknad, till meningsfull fritid och möjligheten att få fullfölja sina drömmars mål. Ohälsa drabbar den privata ekonomin när man behöver sjukskriva sig för sin egen eller en anhörigs vård. Det sistnämnda drabbar kvinnor i större utsträckning än män, och arbetarkvinnor mer än deras tjänstemannasystrar.

En jämlik och jämställd hälso- och sjukvård måste alltid arbeta mot de trösklar som sätter stopp för alla att uppnå god hälsa, utifrån behovsprincipen. En ojämsälld arbetsmarknad, ojämsällda relationer och fallerande sociala liksom ekonomiska skyddsnet leder till en försämrad fysisk och psykisk hälsa för individen, något som sjukvården behöver hantera.

Men en ojämsälk och ojämsälld vård innebär också att individen inte kan delta i samhällets olika delar och inte heller kan klara av sina privata åtaganden fullt ut.

Därför behöver vi förstå kedjan i vilken olika samhällsinstanser kan verka för att frigöra individen och kvinnan, samt hur dessa växelverkar med varandra.

DET KRÄVS EN FEMINISTISK hälso- och sjukvårdspolitik. Den feministiska kampen måste pågå överallt i minsta söm.

Den behöver finnas när nya läkemedel utvecklas och testas, där många kliniska tester fortfarande sker med utgångspunkt i den manliga kroppen, även när läkemedlen ska komma att användas av både män och kvinnor.

Den behövs i kraven på fortbildning av vårdpersonal i kunskapen att olika sjukdomsförlopp kan te sig annor-

lunda hos män och kvinnor. Den behövs för att identifiera hur förtryck kan vara en bakomliggande orsak till ohälsa för att därmed kunna samarbeta med andra samhällsinstanser för att hjälpa individen.

KAMPEN BEHÖVS OCKSÅ för att hindra marknadsstyrning och konservativa krafter från att styra kvinnans reproduktiva hälsa och vilja, eller arbetarkvinnans förutsättningar att i tid söka den vård hon faktiskt behöver.

En stark och sammanhållen vård, som fungerar väl i sig själv, men också i samverkan med forskning och de sociala skyddsnetzets olika instanser, måste vara vägen framåt för att uppnå individuell frihet bortom strukturella sankmarker. Alltför ofta rapporteras om människor som "hamnar i kläm" eller "faller mellan stolarna" just på grund av sjukvårdens intrasslade stuprör, många gånger orsakade av marknadsstyrning.

Samhällets olika instanser måste gå från att vara varandras kontrollanter och motpoler till att bli begripliga hjälpande oaser.

För att kunna göra detta behöver svensk hälso- och sjukvård frångå styrsystemet med etableringsfrihet för vårdbolag inom primärvården och i all annan vård. Om vi ska kunna räkna med att en vårdcentral fullgott ska kunna samarbeta med andra vård- och samhällsinstanser behöver vi upphöra med styrsystem som sätter dem i konkurrens med varandra i ett cyniskt ersättningsssystem som premierar en efterfrågestyrd vård istället för en behovsanpassad.

Vårdcentraler behöver ha geografiska områdesansvar där det inte är långt till varken barnvårdscentraler,

mödravård eller psykosocialt stöd. Din vårdansvarige på en vårdcentral ska kunna säkerställa att du får rätt behandling på plats, eller på rätt avdelning på ett sjukhus om så behövs.

Och när en anhörig blir gammal och sjuk ska du, som oftast är kvinna, inte behöva armbåga dig fram och vara dina anhörigas vårdadministratör.

EN ANNAN FÖRUTSÄTTNING för en stark vård är att vårdpersonalen mår bra på jobbet. Kvinnodominansen bland sjukvårdens yrkesgrupper är tydlig, från läkare, sjuksköterskor och undersköterskor, till barnmorskor och laboratoriepersonal.

Undersköterskan och sjuksköterskan ska inte behöva gå in i väggen före 30 års ålder på grund av utökad ansvarstyngd i ett söndrat system. Vårdens styrmodeller måste frångå produktionssystematik med rullandebandprincip där den enskilda patientens vårdbehov förloras.

Alltför ofta begär samhället snabba åtgärder på något som kräver tid. Behandling av ett brutet ben kräver en annan tidsåtgång än en strokepatient. Att pressa vårdpersonalen till ett ersättningssystem där lätta åkommor premieras framför att hjälpa svårt sjuka leder till dåliga arbetsförhållanden för vårdpersonalen.

Nya och oerfarna medarbetare ställs inför beslut och ansvar som tidigare krävde flera års erfarenhet, och de orkar allt mindre. Detta skapar en ond cirkel där vården inte lyckas låta medarbetarna bygga upp erfarenhet innan dessa väljer att lämna yrket helt, eller sjukskrivs på grund av utmattning. Både individers kroppar och yrkesetik sätts på prov.

Detta måste samhället ändra på. Och det är fullt möjligt. Det går att låta tillitsstyrning vara den bärande principen för hälso- och sjukvården. Att införa fasta ersättningsmodeller där personalens deltagande i utvecklingen av verksamheterna sätts i främsta rummet. Där politiken bär sitt tydliga ansvar att allokera resurser utifrån behovsprincipen och ser till att möjliggöra samarbete mellan sjukvårdens instanser, forskning och civilsamhälle. Detta tydliggör de folkvaldas demokratiska ansvar samtidigt som professionen på riktigt kan verksamhetsutveckla.

Även styrmodeller inom hälso- sjukvården kräver sin feministiska kamp.

EN JÄMSTÄLLD HÄLSA KRÄVER att sjukvården följer nya rön om undersökningsmetoder, diagnostisering och behandlingsmetoder. Länges har det lyfts fram hur kvinnors hjärtinfarkter misstas för stress eller andra sjukdomar, då de manliga symptomen på hjärtinfarkt fått vara vägledande.

Detta problem finns även i andra sjukdomsförlopp. I behandling finns liknande tendenser, där kunskap saknas kring vissa läkemedels skillnad i utfall vid behandling av män och kvinnor. Det finns också en skillnad i värderingen av vård som ges till kvinnor respektive män, exempelvis i att mindre resurser går till vård av benskörhet, som drabbar kvinnor i mycket större utsträckning än män. Det finns studier som visar hur kvinnor i vården förväntas klara sig mer på egen hand än män.

Mer resurser behöver ges till forskning om hur vi bäst motverkar dessa skillnader, men också till fortbildning av vårdpersonalen i alla led.

STATUS OCH RESURSER för kvinnosjukdomarna behöver höjas, och kunskap måste utökas om hur ojämställdheten ser ut i vårdprocesserna. Hälso- och sjukvårdslagen stipulerar att vård ska ges på lika villkor. För att så ska kunna ske måste hälso- och sjukvården förstå kvinnors och mäns olikheter, i allt från symptom och behandling till bemötande och omvårdnad. Då måste samhället orka göra de satsningar som behövs för finansiering och organisering av kunskapscentrum som säkrar fortbildning av sjukvårdspersonalen. De anställda måste också garanteras tid för den fortbildningen av sina arbetsgivare.

Även kvinnors reproduktiva hälsa måste få mer resurser. Många kvinnor som lider av endometriosis vittnar om svårighet att få hjälp. Förlossningsvården är under ständigt press.

GENERATIONER AV KVINNOR har länge blivit uppfostrade att lida i tysthet. Kvinnor med förlossningsskador som begränsar livskvaliteten livet ut får kanske som enda råd att vårda sig själva.

Vi kan och ska i dag kunna ge alla kvinnor en trygg förlossningsvård med väl utbyggd eftervård, som följer och hjälper kvinnans återhämtning fysiskt liksom psykiskt. Inga kvinnor ska behöva lida i tysthet av förlossningsskador eller besvär med myom eller endometriosis.

VI HAR ÄVEN EN KAMP att utkämpa mot en konservativ höger som gärna ser inskränkningar i aborträtten, direkt eller indirekt. Eller mot dem som vill att vi lämnar en offentligt finansierad hälso- och sjukvård för att gå mot privata sjukvårdsförsäkringar, som skulle innebära att vård efter

behov helt sätts ur spel. Den kampen fortgår alltjämt.

Vi måste återuppbygga en grund som utgår från en mer offentligt driven hälso- och sjukvård som förkastar idén att ditt postnummer anger huruvida du är en tillräckligt lönsam patient. Vi måste gå från att låta marknaden diktera villkoren till att låta vårdpersonalen vara mer deltagande i utvecklingen av vårdens verksamheter.

VI SKA HA EN STARK PRIMÄRVÅRD som ser till att du inte behöver gå ned i arbetstid för att ta hand om en svårt sjuk anhörig. Vi ska ha en hälso- och sjukvård som ser kvinnans behov och är tillräckligt stark för att inte låta framtida generationer lida i tysthet. Och vården måste möta den bland kvinnor så utbredda psykiska ohälsan tidigt så att det inte skapar djupa sår som riskerar att gå i arv.

Det är dags för en kvinnokamp som inte bara bär vår gemensamma sjukvård med sina kroppar, utan en som bygger och utvecklar den. Som frigör oss från ohälsa oavsett klass eller kön.

DISKUSSIONSFRÅGOR

-
- A. I texten anges det att hälso- och sjukvården alltid måste arbeta mot de trösklar som sätter stopp för en god hälsa, utifrån behovsprincipen. Vilka kan dessa trösklar vara och varför finns de?
 - B. Vilka är de konservativa krafterna och av vilken anledning vill de styra kvinnors rättigheter gällande den reproduktiva hälsan? Ge exempel. Hur ser det ut i vår omvärld? Finns det risker för att klockan ska vridas tillbaka i Sverige?
 - C. Styrmodeller inom hälso- och sjukvården kräver sin feministiska kamp, står det i texten. Hur kan styrmodellerna se ut och hur kan de ändras? Hur kan forskningens resultat användas/belysas? Hur kan resurser fördelas?
 - D. Kan en stärkt primärvård bidra till en mer jämlik/jämställd hälsa? Hur påverkar marknadsstyrning/fritt val?

En feministisk familjepolitik utjämnar klyftorna

TAPIO SALONEN

Professor i socialt arbete och vicerektor, Malmö universitet

UNDER ÅRTIONDENA EFTER krigsslutet visade Sverige omvärlden att en effektiv fattigdomsbekämpning och jämställdhet mellan könen kan uppnås genom progressiva och breda reformer inom en rad samhällsområden. Nu är det dags att vi drar lärdomar av detta inför 2020-talets familjepolitik.

I BÖRJAN AV 1980-TALET utmärktes Sverige som ett mer jämlikt och jämställt samhälle jämfört med andra länder. Då uppmättes den mest jämlika fördelningen av hushållens inkomster under efterkrigstiden. Men mycket har hänt sedan dess; inkomstskillnaderna i befolkningen har gradvis ökat, oavsett konjunkturer och politiska majoritetsförhållanden. Sverige har under de senaste åren haft en snabbare ökning av inkomstskillnaderna än de allra flesta jämförbara länder.

DEN SVENSKA VÄLFÄRDSMODELLENS logik har legat i breda och inkluderande strategier: att bekämpa fattigdom och social utslagning genom att utforma bostäder, arbetsliv, utbildning och trygghetssystem för i princip alla. Att kvinnor och män ska ha samma möjlighet att arbeta och vara aktiva föräldrar har varit en del av den strategin.

Den generella standardtrygghetsmodellen skulle både tillgodose trygghet vid arbetslöshet, ohälsa och barnafödande för etablerade grupper samtidigt som den skulle skydda de mest utsatta grupperna från fattigdom och armod. Så var det tänkt. Men i praktiken har en växande uppdelning mellan etablerade och oetablerade vuxit fram på samhällslivets olika områden.

Familjepolitikens gradvisa förändring

Detta gäller också inom familjepolitiken. Begreppet "ekonomisk familjepolitik" har i Sverige haft en reformoptimistisk inriktning och ingått som en viktig del i den svenska välfärdsmodellen. Den omfattar alla de ekonomiska överföringar som sker direkt till hushållen från staten. Det handlar om ett dussintal försäkringar, förmåner och bidrag som via skattemedel går tillbaka till barnhushållen (till exempel barnbidrag, föräldraförsäkring, underhållsstöd och bostadsbidrag).

DETTA POLITIKOMRÅDE visar på en något paradoxal och motstridig utveckling under senare år. Många barnfamiljer har fått det betydligt bättre ekonomiskt under 2000-talet medan andelen barnfamiljer som lever med låg ekonomisk standard (EU:s relativa fattigdomsgräns på högst 60 procent av landets medianinkomst) tenderat att successivt öka.

Jämförelser av inkomstfattigdom mellan EU-länderna varierar kraftigt såväl före som efter transfereringar. År 2007 låg Sverige på femte plats och år 2017 på trettonde plats avseende familjepolitikens betydelse för nivån av inkomstfattigdom.

FAMILJEPOLITIKENS fattigdomsreducerande effekt har minskat markant i Sverige under 2000-talet två första årtionden. Utan familjepolitiska insatser skulle omkring en fjärdedel av de svenska barnfamiljerna betecknas som inkomstfattiga. I inledningen av 2000-talet bidrog de familjepolitiska insatserna till att minska andelen fattiga barnfamiljer till 8–9 procent av alla hushåll med barn.

År 2017 förmådde insatserna enbart reducera andelen i relativ inkomstfattigdom till drygt 16 procent av barnfamiljerna. Det finns två grupper som blivit de stora förlorarna, barnfamiljer med utländsk härkomst och enförälderhushåll, oftast ensamstående mammor.

ORSAKEN TILL DENNA oroväckande utveckling är att den fördelningspolitiska profilen för socialförsäkringar riktade till barnfamiljer successivt har avtagit under senare år. Från slutet av 1990-talet har den omfördelade effekten av samtliga socialförsäkringar till barnfamiljer mer eller mindre halverats. Detta gäller samtliga ersättningsformer, men särskilt de behovsprövade bidragen. En allt mindre andel av den ekonomiska familjepolitiken fungerar numera omfördelade mellan fattigare och rikare barnhushåll. De behovsprövade bidragen, såsom bostadsbidraget och underhållsstödet, har minskat i omfattning och betydelse. Klyftorna har fortsatt att öka mellan de barn som lever i störst ekonomisk utsatthet och den stora majoritet barnfamiljer som har det bra ekonomiskt ställt.

Bredare reformbehov

Den ekonomiska utsattheten bland barnhushåll hänger givetvis samman med bland annat föräldrarnas ställning på arbets- och bostadsmarknaden. Där vet vi att ensamstående föräldrar kan ha svårt att arbeta heltid när den kommunala barnomsorgen inte är tillräckligt flexibel och att föräldrar som nyligen har kommit till Sverige ofta har större trösklar in på arbetsmarknaden och lägre löner.

SAMHÄLLET'S FÖRMÅGA ATT lyfta barnfamiljer ur ekonomisk utsatthet hänger också samman med familjepolitikens utformning. Genom att inte indexsäkra olika förmåner och bidrag har dess fattigdomsdämpande effekt successivt avtagit. Barnbidraget höjdes inte på över tio år förrän 2018. Många, framför allt ensamstående kvinnor, erhåller numera enbart grundnivån i föräldraförsäkringen (250 SEK/dag år 2020). Bostadsbidraget har under en följd av år begränsats och gjorts administrativt snårigt för barnfamiljer. Urholkningen av dessa familjepolitiska stöd leder dessutom till en tydlig övervältringseffekt gentemot det kommunala försörjningsstödet. Som ett led i familjepolitikens mer strikta tillämpning har barnfattigdomen legat kvar på en förhållandevis hög nivå, kring vart tionde barn på årsbasis, trots en ekonomisk gynnsam utveckling i stort.

DEN EKONOMISKA FAMILJEPOLITIKEN förmår inte längre att omfördela och mildra utsatta barnfamiljers vardagsvillkor som den gjorde under 1900-talets senare del. Detta understryker en paradoxal och oroande utveckling – medan hushållen generellt sett fått det avsevärt bättre de senaste årtiondena har detta inte nått barnfamiljer längst ner i fördelningstrappan. Detta bekräftar en tydligt avtagande omfördelning och stöd till dessa hushåll som ett resultat av politiska beslut, till exempel gradvis urholkning av socialförsäkringars miniminivåer, inte bara de familjepolitiska förmånerna utan också arbetslöshets- och sjukförsäkringen. Att inte indexsäkra garantinivåer vid föräldraledighet, sjukdom och arbetslöshet har successivt gröpt ut socialpolitikens grundläggande uppgift – att bekämpa fattigdom.

Det krävs ett betydligt bredare uppdrag för att dessa stöd ska kunna reformeras för att svara upp mot många barnfamiljers utsatta vardagsvillkor. Och det krävs ett särskilt fokus på de mest utsatta barnfamiljerna. Därför krävs en feministisk familjepolitik.

TA BOSTADSBIDRAGET som exempel. Den högsta hyra som kan ligga till grund för beräkningen av bostadsbidrag är 5 900 kronor per månad för en familj med två barn. Det beloppet har inte höjts sedan 1996. Då var dessa hyresbelopp tillfyllest men i dag är det under genomsnittet för en trerummare. Bostadsbidraget skapades för att ge även ekonomiskt svaga hushåll, framför allt barnfamiljer, möjlighet att bo i goda och tillräckligt rymliga bostäder. I Sverige har istället medel- och höginkomsttagare i eget ägt boende premierats via skattereduktion. Dessa ränteadrag är i själva verket det verkliga bostadsbidraget som kostar samhället många miljarder. Problemet med denna omvända subvention är att den förstärker inkomstkliftna ytterligare.

En sammanhållen, feministisk familjepolitik krävs

Vi behöver en mer kreativ och modern välfärdspolitik. Att höja barnbidraget och justera inkomstnivåer i bostadsbidraget är nödvändiga steg i denna riktning men behöver följas av en långsiktig och uthållig fördelningspolitik. Ur ett jämställdhetsperspektiv är dessa förändringar centrala, i synnerhet för ensamstående mödrar som under en lång period varit överrepresenterade bland de ekonomiskt utsatta barnfamiljerna.

Vi behöver också uppfinna helt nya familjepolitiska inslag som säkrar en bred folklig uppslutning, precis som tanken var från början.

Förslag om familjeveckor, anhörigvård och friår ska alla ses som tecken på ett växande behov av att kombinera lönearbete och familjeliv på ett flexibelt vis som anpassas till hushållens varierande behov. Detta gynnar framför allt kvinnor och är inslag i en fördjupad feministisk familjepolitik. Till detta kommer behov av att fördjupa barnperspektivet i familjepolitiken i linje med Barnkonventionen.

DET BEHÖVS BREDA och långsiktiga reformer för att socialförsäkringarna ska återfå en slagkraft och fördelningspolitisk profil som successivt eroderat under de tre senaste årtiondena. För detta krävs en förnyad diskussion om de grundläggande frågorna om individ och samhälle, om rättvisa, jämställdhet och solidaritet, om den dubbla uppgiften att klara standardtryggheten för de många samtidigt som utsatta gruppers villkor värnas och förbättras.

DISKUSSIONSFRÅGOR

-
- A. Upplever du att ojämlikheten ökar i Sverige? Anser du att du eller dina anhöriga fått det bättre eller sämre ställt över tid?
 - B. Vad tror du det beror på att socialförsäkringssystemen inte anpassats efter dagens nivåer av svenskar som lever i relativ inkomstfattigdom?
 - C. Som Tapio Salonen lyfter fram är förändringen och urholkningen av välfärden en följd av politiska beslut. Vad i högerpolitikens löften om valfrihet och sänkta skatter är det som lyckats slå rot bland väljarna som delvis lett oss till den utveckling vi ser i dag?
 - D. Vad krävs för att uppnå visionen om att klara tryggheten för de många samtidigt som utsatta gruppers villkor behöver förbättras? Vad behöver vi göra mer av, vad behöver vi göra mindre av?

Det enda godtagbara är ett jämställt samhälle fritt från våld

CARINA OHLSSON

Ordförande S-kvinnor

DEN YTTERSTA KONSEKVENSEN av ett ojämnt samhälle är mäns dödliga våld mot kvinnor. För att komma åt detta samhällsproblem behöver vi satsa på en tydlig feministisk politik. Det enda godtagbara är ett jämställt samhälle fritt från våld. Ett samhälle där alla kvinnor och flickor fullt ut åtnjuter mänskliga rättigheter och frihet från fysiskt, psykiskt och sexuellt våld.

Detta är också innehållet i nummer sex av regeringens fastställda jämställdhetsmål, att mäns våld mot kvinnor ska upphöra.

Om detta ska bli verklighet så måste mer till, såsom tillämpning av lagstiftning, förebyggande arbete och framför allt engagemang från hela samhället.

Ytterst handlar det om demokratiska fri- och rättigheter för såväl kvinnor som män och barn. Kvinnor vars frihetsgrader begränsas av våldet, män som är inlåsta i förlegade maskulinitetsnormer och barn som lever med våldet i sin vardag.

FEMINISTISK POLITIK behövs och är en förutsättning för att kunna bekämpa detta våld och kvinnohat. Det är då viktigt att tydliggöra mäns ansvar som grupp, både för att de har mer makt i samhället och för att det handlar om mäns våld mot kvinnor.

Det blir väldigt tydligt när våldtäktsstatistik synas. Bristerna i hur rättsväsendet tar sig an anmälningarna är stora och det är tydligt att den här typen av brott inte prioriteras. Under de senaste åren har cirka fem av 100 anmälda våldtäkter lett till fällande domar. Målsägande förhörs i nio utredningar av tio, medan den misstänkte endast blir förhörd i ungefär hälften av fallen.

Vi kan inte fortsätta ha en politik där våld mot kvinnor inte tas på tillräckligt stort allvar. Och vi kan inte sitta stilla medan kvinnors rättigheter beskärs i vår omvärld.

Så länge våld tillåts förekomma, så begränsas kvinnors frihet. När vi som kvinnor vet att det värsta kan hända så förhåller vi oss till det, den så kallade rädslands politik. Tyvärr har det dödliga våldet i Sverige ökat det senaste året. Varje månad mördas minst en kvinna av en nära anhörig. Dödsorsak kvinna.

ATT BEKÄMPA MÄNS VÅLD mot kvinnor har alltid funnits högt upp på S-kvinnors dagordning.

På den första socialdemokratiska kvinnokonferensen 1907 beslutades efter förslag av Anna Sterky och Gertrud Månsson att prioritera denna fråga. Och kopplingen var redan då tydlig mellan rätten till den egna kroppen och jämställda livsvillkor.

Man tog också upp att "genom organisation kunna arbeterskorna ernå högre löner och människovärdiga livsvillkor och sålunda förhindra, att kvinnorna af nöd tvingas in i prostitution".

Det omtalade programmet "Befria kärleken" från S-kvinnors 17:e kongress 1984 fortsätter i samma anda och kopplar ihop våld, pornografi och sexuella övergrepp:

"Pornografi, prostitution, kvinnomisshandel, våldtäkt och sexuella övergrepp på barn är det absolut yttersta av kvinnoförakt och kvinnoförtryck som finns i samhället. Alla dessa företeelser fokuseras felaktigt på offret – kvinnan – när det primära är männens handlande."

S-KVINNOR VAR ÄVEN drivande i införandet av den svenska sexköpslagen. Lagen är viktig för att förebygga och bekämpa prostitution och människohandel.

Vi vet att handeln hade varit betydligt mer omfattande utan en sexköpslag. Det blir tydligt i jämförelse med länder som legaliserat sexköp, där stora bordellverksamheter växer fram utan att de fått bukt med den svarta sexhandeln.

Sexköpslagen har också en normerande effekt – den visar att Sverige inte accepterar handel med människokroppar.

Kunskaperna om prostitution och hur det förebyggs ökar i samhället men samverkan mellan olika instanser, till exempel polisen, socialtjänsten och hälso- och sjukvården, behöver bli bättre. Alla personer som vill lämna prostitution ska få det stöd och den hjälp som de behöver.

Sexköp bör alltid leda till ett frihetsberövande straff och även gälla för svenskar utomlands.

DEN GLOBALA HANDELN med kvinnors och barns kroppar är i dag en mångmiljardindustri som inte bara tar sig uttryck genom prostitution utan också genom pornografin. Flera decenniers forskning visar en mängd skadeverkningar på grund av den kommersiella porren, där det ständigt bekräftas att kvinnokroppen går att köpa.

Pornografin når allt yngre grupper. Medelåldern när barn ser våldsporr första gången är i dag elva år. Detta är helt oacceptabelt.

Porrindustrin är starkt präglad av den maktordning som överordnar män och underordnar och nedvärderar kvinnor. Den i dag så kallade "mainstream-pornografin"

innehåller alltid våld och ofta tortyrliknande inslag där kvinnor utsätts för plågsamma, förnedrande och våldsamma sexuella handlingar. Den här typen av pornografiska filmer ska inte förekomma utan bör förbjudas.

ALLA FORMER AV exploatering och objektifiering av kvinnokroppen måste motverkas. Utifrån principen om alla människors lika värde ska ingen människa betraktas som ett medel för en annan människas behov och handel med kvinnors kroppar är aldrig acceptabelt.

Därför bör varken kommersiellt eller altruistiskt surrogatmödraskap legaliseras.

S-kvinnor var drivande att få igenom samtyckeslagstiftningen 2018, en lag som ändrar bevisbördan vid sexualbrott och som är ett första steg i att få fler fällande domar.

Vi hoppas mycket på att sex genom samtyckeslagen alltid ska utgå från samtycke och med ett oaktsamhetsrekvisit i lagen. Det är också viktigt att brottsoffret alltid prioriteras och respekteras. Detta ska gälla genom hela rättsprocessen och vårdkedjan och rätt stöd ska tillgängliggöras, exempelvis genom ett målsägandebiträde.

Våldet kan ta sig olika uttryck och måste alltid bekämpas. Hedersbrott är en utmaning för hela samhället och en viktig jämställdhetsfråga.

PARALLELLA SAMHÄLLEN byggda på patriarkala strukturer måste alltid motverkas. Alla instanser, skolan, socialtjänsten, vården och rättsväsendet måste ha rätt redskap och kunskap för att identifiera, bemöta och bekämpa hedersbrott. Tvångsäktenskap och barnäktenskap får aldrig accepteras.

Hedersbrott bör införas som egen straffskärpning för att förtydliga brottets allvar.

Mäns våld mot kvinnor är inte bara ett kvinnoproblem, det är ett samhällsproblem. Att ha en feministisk politik som analysverktyg och angreppssätt gör att lösningarna blir på flera nivåer.

VÅLDET MÅSTE FÖREBYGGAS och offren skyddas. Att arbeta med värderingar och manlighetsnormer är oerhört viktigt och måste genomsyra hela samhället, i skolan, idrottsrörelsen och på arbetsplatsen.

Nolltolerans ska gälla för alla former av sexuella trakasserier. Vi får aldrig acceptera eller normalisera att flickors och kvinnors livsutrymmen begränsas för att andra tar sig rätten att ta för sig av deras kroppar, varken i de privata eller offentliga rummen.

Den stora folkrörelse vi kunde se i Sverige och världen, #metoo, måste tas till vara och följas upp. Fler måste ta sitt ansvar och säga ifrån för att ta itu med den våldsamma machokulturen.

Det kan handla om allt ifrån att vara stämningsförstörare när sexistiska skämt dras till att anmäla och avbryta direkt våld.

Kommunerna måste ta sitt ansvar och ha en tydlig handlingsplan för att motverka mäns våld mot kvinnor. En långsiktig finansiering av tjej- och kvinnojourerna måste också säkras för att ge skydd och stöd både för kvinnor och barn.

JUST NU LÄGGS ENORMA resurser på att stoppa gängvåldet och skjutningarna i landet.

Tänk om samma uppmärksamhet kunde riktas mot mäns våld mot kvinnor. Kvinnorätsfrågor måste få lika stor prioritet.

En förbättrad lagstiftning för en mer feministisk rättspolitik innebär även att den som utsätter barn för att bevittna våld ska kunna lagföras. Det är lika viktigt att frågan om mäns våld mot kvinnor lyfts i skolan som vid fritidsaktiviteter, som att den är ständigt närvarande i kommun, region och nationellt. Först då kan vi nå verklig förändring.

Där bär vi som samhälle ett gemensamt ansvar.

Den feministiska kampen måste vi ta tillsammans varje dag, för att vi flickor och kvinnor inte ska behöva känna rädsla och fly för livet för att vi just är flickor och kvinnor.

Kvinnors rättigheter är mänskliga rättigheter och mänskliga rättigheter är kvinnors rättigheter.

DISKUSSIONSFRÅGOR

- A. Carina Ohlsson skriver i texten om bristerna inom rättsväsendet och antalet våldtäktsutredningar som läggs ned. Vad behöver åtgärdas i tillämpningen av lagstiftningen för att kvinnors vittnesmål om sexualbrott ska tas på större allvar?
- B. Hur kan vi diskutera och motverka våld i hederns namn utan att skuldbelägga vissa grupper i samhället eller riskera att spä på en rasistisk retorik?
- C. Det råder politisk enighet om att Sverige fortsatt ska ha en sexköpslag som kriminaliserar köparen och inte den som befinner sig i prostitution. Insatser mot att reglera pornografin är däremot få. Förslag som finns utöver ett totalt förbud mot pornografi är åldersverifiering och andra typer av filter. Anser du att pornografi bör begränsas, vad behövs göras i så fall?
- D. Att arbeta proaktivt genom att i ett tidigt skede prata med unga om värderingar och könsnormer lyfts fram som grundläggande för att motverka mäns våld. Hur upplever du att unga i dag förhåller sig till könsnormer? Vad är skolans roll? Vad kan var och en göra i samhället?

Jämställd politisk makt är en rättvisefråga

JOHANNA RICKNE

Professor i nationalekonomi,
Institutet för social forskning på Stockholms universitet

OLLE FOLKE

Lektor i statskunskap, Uppsala universitet

JÄMSTÄLLD MAKT innebär en lika stor närvaro av kvinnor och män på politiska maktpositioner. Det innebär också ett jämställt inflytande över politiska processer och utfall.

Detta bör ha ett intersektionellt perspektiv. Kvinnorna (och männen) i den politiska makten bör komma från olika bakgrund, när det gäller ålder, födelseregion och arbetsmarknadssituation. Jämställdheten bör med andra ord vara mångfacetterad på ett sätt som låter olika typer av män och kvinnor komma till tals. Målet är en politikerkår som gemensamt speglar samhällets olika livserfarenheter.

Det är dock ännu inte jämställt på detta område. Inget parti har egentligen lyckats.

Bristande jämställdhet i politiken gäller i första hand de högre positionerna, som till skillnad från platserna i folkvalda församlingar väljs ut av partierna snarare än väljarna. På kommunal nivå handlar det om ordförandeskap i nämnder och kommunfullmäktige, samt i bolagsstyrelser.

På nationell nivå handlar det exempelvis om ledarskap i utskott.

PARTIERNA KAN AGERA diskriminerande mot kvinnor i nomineringar till valsedeln och till högre positioner. Här finns det skäl att tro att diskrimineringen är större på högre positioner jämfört med lägre.

Partierna i allmänhet, och Socialdemokraterna i synnerhet, diskriminerar inte kvinnor som hör av sig och ber om tips för hur de kan bli medlemmar och delta i valrörelsen. Däremot är det svårare för kvinnor att flytta upp i den politiska hierarkin.

För att bli "mellanchef" i kommunpolitiken – alltså nämndordförande – behöver kvinnor ha en betydligt längre po-

litisk erfarenhet än männen, och skillnaden är ännu större för att bli kommunstyrelseordförande.

PÅ DEN PRIVATA arbetsmarknaden är föräldraskapet en punkt i livet där mäns och kvinnors karriärer glider isär på ett markant sätt. I politiken syns inte samma tvära utveckling före och efter barnens ankomst. Det beror på att de allra flesta politiker påbörjar sin politiska karriär efter det att de blivit föräldrar, eller har avslutat sitt (ungdoms-) engagemang redan dessförinnan.

Mycket tyder dock på att det finns hinder för personer med barn att starta politiska karriärer, och att hindren är större för kvinnor än för män. Mycket få riksdagsledamöter med små barn är valda från distrikt utanför Stockholm, och ju längre bort ett distrikt ligger, desto färre kvinnor.

Studier som sett samma mönster i USA¹ har tolkat att en längre restid till och från jobbet är svårare att förena med ett politiskt engagemang för kvinnor och småbarnsföräldrar som förväntas tillbringa mer tid i hushållet.

ARBETSVILLKOR ÄR AV CENTRAL betydelse för att trivas på sitt jobb och vilja investera tid och energi i en fortsatt karriär. Forskning om arbetsvillkoren i riksdagen har visat att särskilt yngre kvinnor upplever större krav och mer negativ särbehandling än männen. När kvinnor når högre positioner i kommunpolitiken medför detta mer utsatthet för hat och hot än för män².

Forskningsfronten i nationalekonomi om könade arbetsprocesser har sannolikt också paralleller i den politiska världen. När arbetsuppgifter utförs i grupp är det ofta svårt att se och bedöma exakt vem som gjort vad. I dessa

situationer visar nya laboratorieexperiment att män tenderar att själva överskatta sina bidrag till grupparbeten, samtidigt som kvinnor underskattar sina bidrag³.

SAMMA KÖNSSKILLNAD i tilltro till sin egen talang gäller för arbetsuppgifter som inte är grupparbeten. Ett relevant experiment visade att kvinnor var mer benägna att ta på sig arbetsuppgifter som saknar meriteringsvärde, men som har ett värde för organisationen som helhet. Både män och kvinnor var dessutom mer sannolika att tillfråga kvinnor om att utföra sådana uppgifter.⁴ Fördelningen av arbetsuppgifter och synen på vem som utfört en uppgift bra eller dåligt kan ge stora skillnader i hur mäns och kvinnors karriärer utvecklas över tid.

NÄR DET GÄLLER OJÄMSTÄLLDA karriärvägar och nomineringar inom partier kan valberedningarnas utformning vara föremål för åtgärder. Valberedningar är ofta sammansatta av partiveteraner med stark dominans av äldre män.⁵ Dessa personers långvariga erfarenhet kan behöva balanseras i en mer varierad grupp.

Praktiska åtgärder kan också minska hindren för att kombinera föräldraskap och politik. Mötestider och mötesrutiner kan göras mer regelbundna vilket underlättar planering. Det gäller att ha möten på samma dag och tid varje gång, undvika skollov och införa regler för när möten ska avslutas. Att underlätta deltagande på distans är en annan intressant åtgärd som i allt högre grad möjliggörs av it-tekniken.

Barn kan också följa med till möten. Det finns en lagstadgad, men underutnyttjad, rätt till ersättning för barn-

tillsyn. Kommuner bör aktivt utforma system som underlättar för politiker att dra nytta av systemet.

FÖR DE HÖGRE POLITISKA posterna är arbetstiderna ofta långa och sträcker sig över kvällar och helger. I en enkät som vi utförde 2018 svarade 84 procent av kommunstyrelseordförandena att deras arbetsvecka översteg 40 timmar i veckan, och nästan en tredjedel jobbade mer än 60 timmar i veckan.

System med politiska sekreterare eller assistenter skulle kunna utvecklas för att ytterligare avlasta dessa positioner. Det kan också vara viktigt att göra upp med bilden att politiker ska vara "tillgängliga jämt" och att tillgänglighet och ständig möjlighet till ansvarsutkrävande från media och andra aktörer är en rimlig arbetsmodell.

ÅTGÄRDER FÖR ATT MINSKA våldsutsattheten bland politiker och att minska könsgapet i utsatthet bör innefatta ett ökat erkännande av att psykiska hot är lika allvarliga, och bör tas på lika stort allvar som fysiska hot.

Säkerhetsansvariga kan ofta ha en större erfarenhet av att hantera fysiska hot. Men även psykologisk utsatthet som är osannolik att eskalera till en fysisk attack kan vara djupt problematisk för offret och skada dess förmåga att utföra sitt politiska uppdrag. Trakasserier som inte uppgår till ett straffbart brott i lagens mening kan fortfarande behöva hanteras aktivt av tredje part. På partsnivån bör partikanslier utforma rutiner för att stötta politikernas hantering av sociala medier när det kommer hatstormar.

Könsvotering är en åtgärd som kan genomföras på olika nivåer i en organisation. I vår forskning har vi un-

dersökt konsekvenser av införandet av kvotering på Socialdemokraternas valsedlar i samband med varannan damernas i början av 90-talet. Kvoteringen ledde till en högre andel kvinnor som förstanamn på valsedlarna⁶, sannolikt till följd av ett medvetet arbete på lokal nivå enligt de strategier som beskrevs i *Makthandboken*⁷.

Det är värt att notera att kvoteringen inte föranledde någon utträngningseffekt av utrikes födda politiker på valsedlarna, även om den inte heller ledde till någon förbättring⁸. Det går alltså inte att ta för givet att en kvotering för kvinnor automatiskt ger kvinnor med olika typer av bakgrund.

Att öka andelen kvinnor med utrikes bakgrund skulle därför sannolikt kräva att specifika åtgärder riktades till denna grupp, något som kräver en lyhörd diskussion om hur detta kan genomföras utan att skapa stigma eller ökad utsatthet.

KVOTERING GÅR ATT genomföra på olika hierarkiska nivåer och i partiernas arbetsprocesser. Ett exempel från USA är att tillsätta kvinnor och män som parhästar som ordförande och vice ordförande i kommittéer, vilket ökar möjligheterna för fler kvinnor att bygga upp erfarenheter av ledarskap. Ett exempel från socialdemokratin är att använda varvade talarlistor för att låta män och kvinnor komma lika mycket till tals.

Frågan om grupparbeten, fördelning av arbetsuppgifter och, i förlängningen, utveckling av självförtroende och synen på kompetens, kan också bli föremål för åtgärder. Forskningen om icke-meriterande arbetsuppgifter ger

uppmaningen till organisationer att noga tänka över hur dessa fördelas. Snarare än att tillfråga personer som man tror kommer att säga ja kan en bättre lösning vara att följa en lista så att uppgifterna fördelas jämnt. När det gäller grupparbeten är det också viktigt att ha en medvetenhet om att kvinnor – och särskilt de mest kompetenta – tenderar att underskatta sina egentliga bidrag.

FÖR EN ORGANISATION som vill dra så bra nytta av sina talanger som möjligt blir det alltså viktigt att motverka invanda och könade beteenden. Det kan vara särskilt viktigt att ha i åtanke när arbetsuppgifter fördelas mellan personer i en grupp eller i bedömningar av individers bidrag till grupparbetet.

Jämställd politisk makt är en viktig rättvisefråga. Stora och små åtgärder bidrar tillsammans till detta mål. Socialdemokraterna är ett parti i framkant, men med fortsatt utrymme för förbättring.

Noter

- 1 Silbermann, R. (2015). Gender roles, work-life balance, and running for office. *Quarterly Journal of Political Science*, 10(2), 123–153.
- 2 <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/21565503.2018.1564055>
- 3 <https://www.dropbox.com/s/hafhh70p3li9tij/1120jmp.pdf?dl=0>
- 4 <https://www.aeaweb.org/research/women-men-promotable-task-differences>
- 5 <http://miun.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=va2%3A1377932&dswid=-7227>
- 6 <https://www.cambridge.org/core/journals/american-political-science-review/article/gender-quotas-and-womens-political-leadership/0C8C-C7B51CC37871A1B1FD925A8AA976>
- 7 <https://s-kvinnor.se/var-politik/makthandboken/>
- 8 <https://www.cambridge.org/core/journals/politics-and-gender/article/gender-quotas-and-ethnic-minority-representation-swedish-evidence-from-a-longitudinal-mixed-methods-study/0C5D4E0C7222FE90A-1393E56D05D9686>
- 9 <https://s-kvinnor.se/var-politik/makthandboken/>
- 10 <https://www.cambridge.org/core/journals/politics-and-gender/article/gender-quotas-and-ethnic-minority-representation-swedish-evidence-from-a-longitudinal-mixed-methods-study/0C5D4E0C7222FE90A-1393E56D05D9686>

DISKUSSIONSFRÅGOR

- A. Texten ger flera exempel på fallgropar och metoder för att undvika sexism och ojämställdhet inom politiken och arbetslivet. Använder ni någon av metoderna på din arbetsplats eller organisation? Vilka tror du är viktigast för att skapa ett jämställt arbetsklimat? Vad säger diskrimineringslagstiftningen?
- B. Kvinnor inom politiken utsätts för mer hat och hot än män och upplever större krav och negativ särbehandling än män. Hur kan kvinnor uppmuntras att engagera sig politiskt när arbetsklimatet är sådant?
- C. I föräldraförsäkringen är det tre månader som inte kan överlåtas till den andra föräldern (de s k "pappamånaderna"). Hur kan vi arbeta för ett mer jämställt uttag av föräldraförsäkringen? Vilka argument borde lyftas fram för att bilda opinion?
- D. Kvotering har bevisats fungera för att få in fler kvinnor i partipolitiken, enligt texten dock inte fler kvinnor med utländsk bakgrund. Vilka metoder skulle kunna användas för att inkludera fler kvinnor med olika bakgrund?
- E. Hur ser arbetsfördelningen kopplat till kön ut på din arbetsplats? Vilka är det som utför arbetsuppgifterna som värderas högst? Har du (medvetet eller omedvetet) tillfrågat kollegor att utföra en arbetsuppgift baserat på deras kön?

Alla vinner på en jämställd bostadspolitik

MARIE LINDER

Förbundsordförande Hyresgästföreningen

I DISKUSSIONER MED VÄNNER kommer nästan alltid frågan upp om hur vi ska bo. Några säger att de bor för trångt och behöver något större. För någon annan är situationen precis tvärtom, bostaden är för stor men de mindre tillgängliga bostäderna är alldeles för dyra. En del har hjälpt sina vuxna barn ekonomiskt för att kunna köpa ett eget boende, för andra unga vuxna är en dyr andrahandsmarknad eller att bo kvar hemma lösningen, i väntan på att få ett eget hyreskontrakt.

Trots att bostadsfrågan är ett naturligt samtal vid många middagsbord, verkar diskussionen inte ha nått våra styrande politiker. Det är egentligen väldigt konstigt. Att ha ett bra hem är en grundläggande förutsättning för att livet ska fungera. Så är det inte i dag.

VI LEVER I EN TID där långsiktiga visioner för samhället ersatts med kortsiktiga lösningar. En tid då vissa politiska partier tror att "marknaden" löser problemen och att "regleringar" är orsaken till alla brister på bostadsmarknaden. Men "marknaden" har aldrig ensam löst stora samhällsfrågor, till exempel bostäder till alla. Ett jämlikt eller jämställt samhälle kan inte uppnås utan aktiv politik.

Sverige har en feministisk regering men saknar en feministisk bostadspolitik.

BOSTADSFRÅGAN MÅSTE SES som en del av den generella välfärden och ett verktyg för fördelningspolitik. Det kräver också att vi ifrågasätter de rådande normerna för hur samhällen planeras och byggs. Hur vi fysiskt utformar samhället påverkar sociala strukturer och hur makt, resurser och inflytande fördelas. En medveten stadsplane-

ring för blandat byggande, en stark allmännytta och lägre nybyggnads- och ombyggnadshyror är en bra början.

Men det krävs också en mer jämställd syn på hur våra pengar fördelas, att samhället bidrar till ekonomiskt överkomliga bostäder för alla genom statliga topplån, balanserade skattevillkor mellan ägt och hyrt men också genom ekonomisk utjämning för enskilda individer. Det är en bra början på en feministisk bostadspolitik utifrån invånarens skilda behov och för rättvisa mellan könen.

DET BEHÖVS EN SÄRSKILD feministisk analys på bostadsfrågan eftersom det skiljer sig i hur kvinnor och män bor. Något som hänger ihop med att kvinnor generellt sett har lägre inkomster än män. Dessutom finns en rad riskfaktorer som kopplas till kvinnors otrygghet i bostadsplanering som särskilt måste tas hänsyn till.

DET VI ISTÄLLET NU SER är en värderingsförskjutning i samhället. Från att bostaden varit en självklar del av välfärden, till ett ansvar för den enskilde. Bostaden nämns allt oftare som en vara du ska tjäna pengar på.

Kombinerat med låg nyproduktion och att de ekonomiska reformer som genomförts på bostadsområdet i stort sett bara gått till det ägda boendet, är det inte svårt att se problem. Sverige är i dag ett väldigt rikt land, mycket rikare än vad vi var när politikerna bestämde sig för att bygga bort bostadsbristen under miljonprogrammets dagar. Trots det så saknas en aktiv bostadspolitik som en del av välfärden och där samhället, i form av både stat och kommun, tar sitt ansvar för allas rätt till ett tryggt boende.

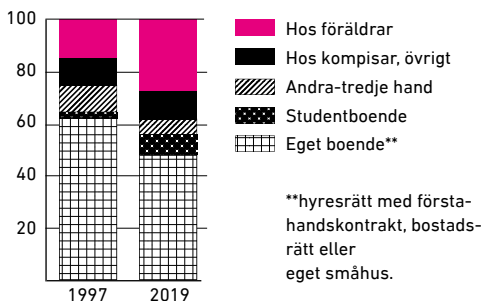
DAGENS BOSTADSKRIS får allvarliga följdverkningar som påverkar människors möjlighet att utveckla sina liv och den påverkar oss ur ett jämställdhetsperspektiv. En generell social bostadspolitik som utgår från att alla ska ha rätt till ett tryggt boende och där de bostadssociala inslagen haft en tydlig fördelningspolitisk profil, har varit viktiga delar i vår strävan efter en jämlik och jämställd samhällsutveckling. Om den utvecklingen förändras och om samhället inte tar ett generellt ansvar för allas rätt till ett tryggt boende utan går mot en utveckling där klyftorna ökar, då påverkar det också jämställdheten.

HYRESGÄSTFÖRENINGEN VISAR i undersökningen "Unga vuxna" att andelen unga vuxna som tvingas bo kvar hemma ökar. Undersökningen har gjorts sedan 1997 och för år 2019 ser vi hur andelen unga vuxna som saknar eget boende ökat markant. Det är främst det osäkra boendet och kvarboende hemma som ökat.

I bilden på nästa sida syns utvecklingen tydligt i detta allt växande problem.

UTÖVER DETTA GÄLLER sedan några år tillbaka olika regler när du ska hyra ut din bostad i andra hand. I hyresrätten får du lägga på 15 procent på hyran om du hyr ut möblerat, men i bostadsrätten, som styrs av privatuthyrningslagen får den som hyr ut lägga på betydligt mer. Det har lett till att hyrorna i andra hand stigit med över 40 procent. Det kollektivt finansierade välfärdssystemet är en grundläggande förutsättning för individens självständighet, och främjar ekonomisk och social jämlikhet. När bristen på hyresrätter gör dyra andrahandskontrakt eller ägt boen-

Boendet i riket 1997 och 2019* procent av unga vuxna 20–27 år

*Ny enkätmetod 2019 kan påverka jämförelsen

Källa: Hyresgästföreningen

de till de enda alternativen riskerar välfärdsfinansieringen att förskjutas från kollektivet till familjen. Det bäddar för ett större risktagande för den som är nödgad att hyra något utan möjligheter att komma in på den reguljära bostadsmarknaden. Unga kvinnor eller nyanlända kvinnor kan hamna i en särskilt svår beroendeställning till en skrupelfri uthyrare. Den ojämna bostadsmarknaden har bland annat ökat risken för sexuella trakasserier och övergrepp på kvinnor.

ATT BEHÖVA LITA TILL närstående för att ha råd med sina boendekostnader kan leda till att kvinnor känner sig tvingade in i familjebildningar, vilket inte är förenligt med kvinnors rätt att besluta om sitt eget liv. Allt fler par som separerar och som bor i våra större städer tvingas till den otrygga andrahandsmarknaden eller kan helt enkelt inte separera på grund av bristen på bostäder eller för att

hyrorna i nyproduktion är för höga. Framst drabbar det kvinnor i prekariatet, den grupp i samhället som lever med osäkra anställningsvillkor. Det drabbar även särskilt hårt de kvinnor i destruktiva eller våldsamma relationer som inte kan flytta ifrån den person som skadar dem.

Inte sällan rör det sig också om ensamstående föräldrar som med endast en inkomst inte har råd till ett bra och tryggt boende för sina barn. Här räcker det inte med bostadsbidrag utan samhället behöver stimulera en ökad produktion av lägenheter som vanligt folk kan efterfråga.

MEN DET BEHÖVS OCKSÅ ett feministiskt perspektiv på hur vi utvecklar våra framtida bostadsområden. Mycket av det offentliga har i dag både planerats av och för män. Det handlar om allt ifrån hur du kan resa till och från arbetet, närheten till offentlig och kommersiell service, till hur lekplatser, gångvägar och grönområden utformas. Inte minst frågan om trygghet behöver adresseras. Upplysta gångvägar och närhet till kollektivtrafik är sådant som behöver ingå i planeringen av våra bostadsområden. Genom att tillföra det feministiska perspektivet tvingas de som planerar städerna att fundera utifrån nya perspektiv. En jämställd stadsplanering ökar också inkluderingen för alla. Det kan också handla om demokrati och möjlighet att delta i planeringen av staden och det offentliga rummet. Det finns flera bra exempel på reellt medborgarinflytande som givit goda resultat.

ETT SPÄNNANDE EXEMPEL är tankesmedjan Global Utmaning, som i samarbete med Botkyrka kommun och arkitektbyrån White, låtit unga tjejer få komma med förslag om hur

Fittja torg kan utvecklas och bli en tryggare plats. Projektet heter Urban Girls Movement och utgår från teorin att den plats som är trygg för den mest utsatta, är trygg för alla. Eller som de själva uttrycker det "Plan a city for girls, and it will work for everyone".

DISKUSSIONEN OM ALLAS RÄTT till ett bra boende och bostäder till skäligena kostnader måste gå från ord till verklighet. Med en feministisk bostadspolitik möjliggörs inte bara för våra unga vuxna att flytta hemifrån och starta egna liv. Det ger också förutsättningar för bättre bostäder och tryggare bostadsområden, något som alla vinner på i längden.

DISKUSSIONSFRÅGOR

- A. Sverige har en feministisk regering, men saknar en feministisk bostadspolitik, enligt Marie Linder. Hur kommer detta sig? Vad innebär en feministisk bostadspolitik i praktiken?
- B. Det övergripande målet för jämställdhetspolitiken är att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. Hur hänger det ihop med föregående fråga? Vilka faktorer spelar in?
- C. Bostadskrisen får allvarliga följdverkningar som påverkar människor ur ett jämställdhetsperspektiv. På vilket sätt? Hur kan samhället ta ansvar? Är det önskvärt och går det att förändra den fria bostadsmarknaden?
- D. Vilka riskfaktorer gällande kvinnors otrygghet i bostadsplaneringen behöver tas hänsyn till? Hur kan du som privatperson/förening/organisation påverka för ökad trygghet?
- E. På vilket sätt ökar en jämställd stadsplanering inkluderingen för alla? Ge konkreta exempel.

När vi spränger trånga könsnormer finns inga förlorare

JOHAN LINDHOLM

Förbundsordförande Byggnads

ARBETARRÖRELSEN ÄR och har alltid varit en rörelse för frigörelse där visionen om det klasslösa samhället har funnits genom hela dess historia.

Under många år trodde vi att om vi bara nådde det klasslösa samhället skulle det innefatta alla. Tyvärr har det visat sig att så inte är fallet.

När LO började ta fram rapporter om klass och kön blev det uppenbart att, även om vi till slut skulle lyckas nå det klasslösa samhället, skulle ändå skillnaderna mellan könen finnas kvar. Insikten landade hårt och den skakade om arbetarrörelsen.

Hos kvinnodominerade förbund landade insikten snabbare än hos Byggnads som är kraftigt överrepresenterat av män. Inte ens två procent av våra medlemmar är kvinnor.

PÅ BYGGNADS HAR VI LÄNGE haft en ingrodd kultur som varit destruktiv. En utbredd uppfattning har varit att för att klara ett så fysiskt krävande jobb behövs ett tufft psyke och skinn på näsan. De som inte klarar av detta faller ifrån, något som varit odramatiskt för alla som blivit kvar.

Alltför länge romantiserades den hårda jargongen och vi blundade för en brutal utslagning där "Byggtarzans" kropp slits ut och där kvinnor lämnar i förtid för att de inte känner sig inkluderade eller välkomna.

Sedan år 2000 började det aktiva och framgångsrika kvinnliga nätverket Näta ifrågasätta den här osunda kulturen inom förbundet. Med tiden har även allt fler män vaknat och insett att kulturen är sjuk. Att något måste förändras.

De senaste tio åren har vi börjat arbeta med att förbätt-

ra kulturen eller forma och komplettera vår vision så att den innefattar alla, utan destruktiva könsroller.

I KORTHET SER DÄRFÖR vår vision ut så här. En byggnadsarbetare på en byggarbetsplats är i första hand byggnadsarbetare, inte kvinna, inte man, inte muslim eller homosexuell.

Vår vision innebär att Pelle utan problem kan prata om vad han och hans sambo Magnus gjorde i helgen. Att Lisa inte behöver höra sexistiska skämt och kan gå över arbetsplatsen utan att det busvisslas. Hon behöver inte läsa sexistiskt klotter och framför allt behöver hon aldrig utstå fysiska närmanden. Olle behöver inte lyfta tungt, klättra på utsidan av ställningen eller på något annat vis manifesteras sin manlighet för att vinna status hos sina jobbarkompisar.

Som byggnadsarbetare ska man bli bedömd för sin kompetens i sitt yrke och inte för sin sexuella läggning, könsidentitet, inte sin tro eller etniska härkomst.

PÅ EN ARBETSPLATS UTAN machokultur råder omtanke och omsorg om varandra där ingen behöver bevisa något annat än sin skicklighet i yrket. Där finns stöd, hjälp och trygghet. "Rå men hjärtlig" kan aldrig vara en ursäkt eller förklaring för trakasserier och mobbning.

Det handlar helt enkelt om frigörelse från förkvävande normer som inte tillåter individer att växa till sin fulla potential. Först då blir man stark, stolt och trygg. Och först då får man en bra arbetsmiljö på arbetsplatsen.

En feministisk politik måste innehålla en analys som är både bredare och djupare än den politik som arbetarrörelsen traditionellt har drivit.

KLASSANALYSEN HAR INTE blivit föråldrad, den har bara blivit otillräcklig. En feministisk politik måste vara ifrågasättande och den måste framför allt våga driva frågor som kortsiktigt skaver men där utdelningen kommer på längre sikt.

Byggnads vision om ett arbetsliv utan destruktiva könsroller kommer sannolikt aldrig bli verklighet utan en feministisk politik som vågar vara obekväm och långsiktig.

En feministisk politik kan inte sammanfattas i några enkla meningar. Det handlar ytterst om att ge värdiga liv med likvärdiga förutsättningar. Det handlar om kvinnors rätt på arbetsmarknaden, kvinnors trygghet i hemmen. Det handlar om barnens rätt till sina pappor, både när det gäller föräldraledighet och umgänge efter en separation.

DET HANDLAR OM ATT ge både män och kvinnor frihet från stereotypa könsroller som förkortar mäns liv och begränsar kvinnor på arbetsmarknaden. Våra könsroller reproducerar manliga förövare och kvinnliga offer. Precis som vid en klassanalys måste en feministisk analys vara genomgripande och därmed måste den finnas med på alla plan i samhällsbygget.

Att utmana samhällets normer är en stor utmaning och normer tar lång tid att förändra. Det måste man ha respekt för. Det är viktigt att en feministisk politik alltid har människan som utgångspunkt. Det måste vara tydligt att alla är vinnare med en feministisk politik. Att den frigörelse vi eftersträvar gagnar alla i samhället och inte bara en eller några grupper.

Grupper ställs ofta mot varandra i samhällsdebatten. Ska

en feministisk politik lyckas måste den förena människor och övervinna polariseringen.

Det är inte enkelt att driva förändring. Men man måste våga och orka hålla ut, annars kommer saker fortsätta vara som tidigare.

NÄR VI 2015 TILLSAMMANS med Byggcheferna drog igång kampanjen "Stoppa machokulturen" fick vi själva känna på tröghet och motstånd när vi stötte på ett surt och ifrågasättande mummel. Några enstaka skrek rakt ut och uttryckte både ilska och förnekelse. Från vår motpart Sveriges Byggindustrier fick vi höra att vårt arbete var kontraproduktivt: "Hur ska vi nu rekrytera kvinnor till en bransch som svartmålas och utmålas som grabbig och sexistisk?"

Man kan med fog säga att vi blev direkt motarbetade under flera år av vår motpart. Viljan att förändra skulle visa sig vara betydligt mindre än viljan att stoppa huvudet i sanden. Deras strategi var att invänta att könsfördelningen skulle nå en kritisk gräns och låta machokulturen dö ut av sig själv.

ALLTEFTERSOM KAMPANJEN pågick började vi se små förändringar, först knappt märkbara. Några få men högljudda medlemmar fortsatte manifesteras sitt avståndstagande och ifrågasatte varför deras medlemspengar användes till något de upplevde som meningslöst, andra menade på att vi försökte lösa ett problem som inte fanns.

Men vändningen kom. Genom att lyfta frågan började den ganska stora skaran som redan var trötta på machokulturen också ge uttryck för vad de tyckte och tänkte. När vi gick före som organisation banade vi väg för positiva

krafter som alltid funnits men som inte orkade tränga igenom en massiv och sunkig kultur. Det blev klart för oss att majoriteten är hjärtligt trötta på machokulturen som finns på våra arbetsplatser.

Vändningen i vår dialog med vår motpart kom med #metoo 2017. Byggbranschen fick sitt upprop under hashtaggen #sistaspikenikistan. Att problemen fanns visste vi redan, men under vilka former det tog sig uttryck var ändå chockerande. Men vi lärde oss att vi inte var unika, det som möjligen skiljer från övriga branscher är hur öppet machokulturen existerar. Inom andra branscher verkar den mer under ytan och man visar upp en polerad fasad. Byggbranschen däremot är en öppen arena.

Det positiva med #metoo är att problemen kom upp till ytan och att den kultur vi arbetar med att förändra måste förändras i hela samhället, det är inget isolerat problem på manligt dominerade arbetsplatser. Sveriges Byggindustrier insåg att det inte går att blunda längre och att vår kampanj blev legitim och inte bestod av ett svartmålande. För att förändra krävs "sjukdomsinsikt", den insikten fick fotfäste med #metoo.

VÅR VISION om våra arbetsplatser och våra medlemmar fick en annan mening. Problemet är strukturellt och det finns överallt. Vi har lärt oss under resans gång att en förändring är möjlig om man fokuserar på positiva krafter och inte lägger krut på konservativa reaktionärer. När man lyfter människor som vill se en förändring skapar man eldsjälar och man upphör aldrig att förvånas över vilken kraft det finns när man stöttar och ser dem som tidigare suttit tysta för att förändringen känts övermäktig.

Utifrån vår erfarenhet på Byggnads är den största utmaningen för en feministisk politik tveklöst att hitta och kanalisera alla positiva krafter. Lyckas man spränga trånga könsnormer finns det inga förlorare, alla vinner något.

EN FEMINISTISK POLITIK behövs och kommer komplettera den över hundra år långa kampen för frigörelse arbetarrörelsen har bedrivit. Det är ett lika logiskt som självklart nästa steg. Det pratas för mycket om män som förlorar makt i styrelserum och andra beslutsfattande församlingar. Det är inte på något vis oviktigt, självklart ska maktfördelningen förändras. Men vi borde prata mycket mer om makten över våra egna liv och friheten att få vara och utvecklas till vem man vill vara, det är makt på riktigt.

DISKUSSIONSFRÅGOR

-
- A. Hur viktigt är det att män är med och driver på ett feministiskt förändringsarbete? Vilka framgångsfaktorer såg man inom Byggnads?
 - B. Har det skett några konkreta förändringar (organisatoriska eller kulturella) på din arbetsplats och i din vardag efter #metoo?
 - C. Vad krävs för att hålla #metoo-uppropen och dess vittnesmål vid liv även framöver?
 - D. Diskutera bakomliggande faktorer för varför det fortfarande råder en ojämsställd arbetsmarknad? Vilka strukturer och normer råder? Hur kan vi förändra kortsiktigt respektive långsiktigt?
 - E. Borde vi prata mer om vad ett jämställt samhälle innebär för oss alla, även för män? Hur kan vi hitta rätt balans mellan att lägga ansvaret på männen som upprätthåller en machokultur utan att skuldbelägga individer?

En ambitiös klimatpolitik måste vara feministisk

JYTTE GUTELAND

Europaparlamentariker och samordnare för den socialdemokratiska gruppen (soc&dem) i Europaparlamentets miljöutskott (S)

IBLAND FÅR JAG frågan om vilken vision arbetarrörelsen bör ha framåt. För mig är det nästan som om någon frågat om jorden är rund. Svaret finns ju framför näsan på oss: Vi måste vara den rörelse som leder utvecklingen till det hållbara samhället. Och den omställningen måste självklart vara såväl ekologisk som social och ekonomisk.

Det har sagts förr, men kanske är världen redo att lyssna först nu när klimatkatastrofer nästintill är vardag. Nu senast med fruktansvärda bränder på flera håll i världen.

Ett socialt hållbart samhälle är ett fossilfritt, jämlikt och jämställt samhälle. Min önskan är därför att arbetarrörelsen tar den ledande rollen för att reformera Sverige och Europa för en hållbar framtid.

VÅR RÖRELSE ÄR DEN som historiskt har klarat att ställa om, modernisera och genomföra svåra övergångar från en ekonomi till en annan och samtidigt öka jämlikheten. Vi har en tradition av social ingenjörskonst som få andra i världen besitter.

Uppgiften finns nu mitt framför oss igen.

För att starta jobbet krävs förstås en lägesanalys men också en ökad insikt om varför en ambitiös klimatpolitik samtidigt behöver vara en feministisk politik.

SVARET ÄR ENKELT. Klimatkrisen och den globala upphettningen drabbar kvinnor hårdare eftersom kvinnor är trippelt diskriminerade i dagens utsläppsekonomi. Orsakerna är flera:

1. Kvinnor åtnjuter en betydligt mindre andel av samhällets resurser, på alla plan.

2. Kvinnor drabbas hårdare av klimatförändringarna än män.
3. Kvinnor agerar mer klimatsmart än män. De blir inte premierade för det.

FÖR DET FÖRSTA. Kvinnor åtnjuter mindre av samhällets resurser. Normer om maskulinitet gör att män bidrar mer till klimatförändringarna. Det handlar om synsätt på vad som är manligt och kvinnligt. Mansdominerade sektorer i samhället har exempelvis oftare tillgång till tjänstebilar. Det finns tydliga exempel i svenska kommuner på hur det på ett klimatmässigt avgörande vis görs skillnad på verksamheter beroende på om de är mansdominerade eller kvinnodominerade.

FÖR DET ANDRA. Kvinnor drabbas hårdare av den globala upphettningen. FN har visat att kvinnor och barns utsatt-het för klimatkatastrofer (som blir vanligare vid klimatförändringar) är 14 gånger större än för män. Av de som lever i extrem fattigdom, 700 miljoner människor, är 66 procent kvinnor. Dessa lever i de länder som drabbas hårdast av klimatförändringarna. Av världens i dag 26 miljoner klimatflyktingar är 20 miljoner kvinnor och barn. År 2050 förväntas 200 miljoner människor vara på flykt på grund av klimatförändringarna.

Kvinnor drabbas hårdare inte bara på grund av faktiska förändringar i klimatet men också på grund av krig och konflikter. Kvinnor är i en mycket högre utsträckning beroende av naturresurser eftersom det är betydligt vanligare att kvinnor arbetar som bönder än män. 60–80 procent av bönderna i det globala-syd är kvinnor, medan

männen oftare lönearbetar vilket gör kvinnorna helt beroende av naturens resurser. Trots att kvinnorna i större utsträckning arbetar med marken är det nästan uteslutande männen som äger den på grund av ojämställda lagstiftningar kring ägande och arvsrätt. Detta gör kvinnor än mer sårbara och minskar deras möjlighet till anpassning vid klimatförändringar.

FÖR DET TREDJE. Kvinnor som grupp agerar i dag mer klimatsmart än män som grupp. Givetvis finns det många män som också tar stort ansvar. Men statistiken visar att kvinnor äter mer vegetariskt och minskar mer på köttkonsumtionen än männen. Fler kvinnor åker kollektivt, odlar och jobbar med självförsörjning för att minska sin klimatpåverkan. Flera av dessa aktiviteter premieras inte av maskulina normer.

Men kvinnorna ska givetvis inte ta huvudansvaret också för männens utsläpp. Det ska vara jämnt fördelat. Mot bakgrund av ovanstående är det viktigt att förstå vikten av att lyfta klimatpolitiken från en individualistisk politik till en samhällsfråga av största relevans. Det handlar om en strukturomvandling som hela samhället behöver genomgå med en inbyggd genusanalys.

Kvinnor blir därför större vinnare än män när klimatpolitiken hamnar i fokus och när ansvarsfulla beslut fattas för att hela samhället ska bidra till att fasa ut koldioxidutsläppen.

Vad är då nästa steg i arbetet?

Ofta får jag, på grund av mitt arbete i Europaparlamentets miljöutskott, frågan vilken reform som ska lösa klimatpolitiken.

Klimatpolitiken har ofta på det sättet reducerats till att handla om en enskild symbolfråga som flygplatser, ett vägbygge eller bensinpris. Men så enkelt är det inte.

Den fossila ekonomin är som bekant stommen för all verksamhet i dag. Det finns ingen sektor eller del av samhället som är befriad.

Därför är Parisavtalets krav om att ALLA ska bidra, alla länder, alla branscher, så fundamentala för att lyckas stoppa upphettningen vid 1,5 grader i enlighet med nämnda avtal. Med den målsättningen handlar klimatpolitiken givetvis inte om någon enskild reform, utan om ett samhällsbygge.

VI INOM ARBETARRÖRELSEN kan inte kopiera andras analyser och förslag för hållbarhet, utan måste istället veta åt vilket håll vi vill gå, gärna med goda remissrundor hos de forskare, miljöorganisationer och företag som har kunskap värd att lyssna på.

Men vi ska själva sitta i förarsätet för klimatpolitiken.

Min slutsats är att det viktigare vi har att göra, när vi väl bestämt oss för att driva det hållbara samhället, är att starta ett brett reformarbete i hela arbetarrörelsen med sikte på detta.

Det handlar inte om en specifik reform eller en symbolfråga. Det handlar om en total reformering av samhället. Ett samhällsbygge till det hållbara samhället där alla måste delta. Jag är övertygad om att arbetet för att uppnå det fossilfria, feministiska samhället också syresätter reformkraften hos arbetarrörelsen som ju alltid strävat efter att skapa ökad jämlikhet och jämställdhet i samhället men

som under senare år haft allt svårare att bygga ordentliga majoriteter för detta.

EN GRUNDSTOMME är att all lagstiftning behöver analyseras mot klimatet såväl som vilken fördelningseffekt den får mot olika inkomstgrupper och med ett jämställdhetsperspektiv. Med den utgångspunkten finns så klart en rad beslut som bara skriker efter att bli fattade.

Först höjda ambitioner för reduceringstakten av koldioxidutsläppen. Forskarna talar om över 60 procents reduktion till år 2030 samtidigt som målsättningen i dag är 40 procent. Målen är viktiga eftersom de styr ambitionen för all annan verksamhet. Många branscher måste också snabba på takten och vissa måste över huvud taget komma i gång.

Exempelvis betalar flyget bara för 15 procent av sina klimatutsläpp och sjöfarten har inte ens en klimatlagstiftning som kräver minskade utsläpp!

Samtidigt behöver infrastruktur och prissättning motivera omställning och underlätta för rätt klimatbeslut. Utbyggd och förbättrad tågtrafik i EU, tillsammans med krav om endast förnybar energi, avskaffande av fossila subventioner (inom EU uppgår de till enorma 55 miljarder euro i medlemsländerna) är reformer som driver samhället i en hållbar riktning. Det behöver också bli ett skifte från fokus på flygresenärers ansvar till att stärka tågresenärers rättigheter.

Det kan tyckas svårt att ställa om, men faktum är att omställningen medför stora möjligheter för Europa och Sverige.

BORTOM DAGENS FOSSILA ekonomi finns nya jobb och ny teknik som förbättrar välfärd, arbetsmarknad och hälsa. Jag har träffat flera företrädare från branscher som lovar att få bort utsläppen från sina branscher och som efterfrågar lagstiftning som är ambitiös och pådrivande. EU-kommisionen gjorde nyligen en analys som visade att klimatomställningen genererar ungefär två miljoner fler jobb för EU.

Som läget är i dag så saknar en tredjedel av Europas kvinnor ett eget arbete. Omställningen kan alltså leda till att fler kvinnor får möjlighet till ekonomisk frihet.

Det viktiga är att arbeta med en fördelningspolitik som utjämnar och som ger de regioner som har det tuffare (framför allt regioner med starkt kolberoende) möjlighet att ställa om för löntagarna, också ur ett jämställdhetsperspektiv. Den sociala delen av klimatomställningen är avgörande när vi skapar ett hållbart samhälle.

AVSLUTNINGSVIS. Arbetarrörelsen har ett stort ansvar, men också en gyllene möjlighet att leda utvecklingen framåt till ett hållbart och samtidigt mer jämställt samhälle. Det goda budskapet är att vi kan göra detta för en mer rättvis och jämlik framtid. Vi har i vår rörelse alltid varit sociala ingenjörer, låt oss använda den kraften igen till vår tids stora projekt "det hållbara samhället".

Det är mitt feministiska löfte.

DISKUSSIONSFRÅGOR

-
- A. Hur kan vi stärka arbetet med klimatfrågan och överföra samtalet om ansvar från individ- till samhällsnivå?
 - B. Hur kan en klimatpolitik med ett klass- och genusperspektiv se ut i praktiken?
 - C. Vilka reformer är enligt dig, de viktigaste att genomföra på klimatområdet i Sverige och globalt?
 - D. Kvinnor gör enligt författaren mindre avtryck på klimatet jämfört med män. Vad bör män göra för att ta sin beskärda del av ansvaret för klimatarbetet?

Så förverkligar vi arbetarrörelsens jämslällhetsvisioner

– RÖSTER FÖR FÖRÄNDRING

ANNA ARDIN	135
ANNA HEDH	136
ANNA SUNDSTRÖM	137
ANDREA TÖRNESTAM	138
ANNIKA STRANDHÄLL	139
BLERTA HOTI	140
ELIN GUSTAFSSON	141
ELISABETH BRANDT YGEMAN	142
EVIN INCIR	143
GABRIELLA LAVECCHIA	144
HELÉNE FRITZON	145
JOHANNA MÅRTENSSON	146
JOSEFIN JOHANSSON	147
KARIN WANGÅRD	148
KATRIN STJERNFELDT JAMMEH	149
LENA HALLENGREN	150
LISA BONDESSON	151
LIZETTE NILSSON	152
MADELAINE VILGREN	153
MALIN MALM	154
MARIE NILSSON	155
SULTAN KAYHAN	156
VERONICA PALM	157
ZAYNAB OUAHABI	158
DISKUSSIONSFRÅGOR	159

ANNA ARDIN

Förbundsstyrelseledamot
Socialdemokrater för tro och solidaritet

DET FAKTUM ATT AUKTORITÄRA patriarkala partier ökar i inflytande är det enskilt värsta hotet mot ett jämställt samhälle just nu. Vi riskerar att rättigheter inom sexuell och reproduktiv hälsa, arbetsliv och familjefrågor rullas tillbaka.

Men ett mångdubbelt allvarigare hot är att frihetliga feministiska krafter omedvetet tycks köpa delar av dessa högernationalisters obehagliga agenda. Inte i sakfrågor som är centrala för dem som ännu faller inom medelkvinnans norm, men i själva maktanalysen. I den intersektionella analysen och i försvaret för kvinnor som också drabbas av saker som rasism, funkofobi eller homofobi.

Hotet är inte bara att dessa kvinnor glöms eller prioriteras ner, som vanligt. Nej, vi börjar nu också se tecken på att delar av både arbetar- och kvinnorörelsen arbetar för att aktivt stänga ute hela grupper av kvinnor, eller till och med peka ut dem som feminismens fiender. Där hatet mot exempelvis transkvinnor och troende muslimska kvinnor ibland rentav förstärks av en kamp som förs i jämställdhetens namn.

NÄR KVINNOR I DUBBELT utsatta positioner utmålats som representanter för patriarkatet är det inte vår analys. Det är analysen från några som vill rikta sökljuset bort från sig själva. Vi kan inte acceptera det. För att nå full jämställdhet måste arbetarrörelsen, och i synnerhet dess egen kvinnorörelse, göra en rejäl och förnyad maktanalys av samhället. Min utmaning till oss som rörelse är att vi fullt ut ställer oss bakom idén om jämställdhet för alla kvinnor.

ANNA HEDH

Vice ordförande S-kvinnor

TROTS ATT VI RÄKNAS som ett av världens mest jämställda länder så har vi fortfarande inte nått något av våra jämställdhetspolitiska mål. Vi har mycket kvar att göra för att kunna kalla oss ett jämställt land. En stor anledning till att vi inte kommit längre kan förklaras med att det är kvinnorna genom historien som har engagerat sig och stridit för frågan, det är kvinnorna som bland annat sett till att vi har kvinnlig rösträtt, rätten till arbete och barnomsorg. Men det är fortfarande männen som har majoriteten av makten, männen som sätter lönerna, som rekryterar till arbete och styrelser och det är nästan bara män som står för det sexuella våldet. Vi har inte haft männen med oss i jämställdhetskampen. Att få männen engagerade är, enligt mig, den största jämställdhetsutmaningen vi har.

EN STOR UTMANING är att få ut information och kunskap om ojämställdheten i samhället.

Ett bra exempel är #metoo som synliggjorde sexuellt våld och trakasserier och som engagerade väldigt många människor. Arbetarrörelsen borde ha kraften och möjligheten att på samma sätt som #metoo uppmärksamma och lyfta fram problemen med exempelvis ojämställda löner, representation på högre poster, föräldraledighet, det obetalda hemarbetet och mäns våld mot kvinnor. Dessutom har arbetarrörelsen verktygen att engagera och motivera männen att förstå att ett jämställt samhälle gynnar alla. Använd dem!

ANNA SUNDSTRÖM

Generalsekreterare Palmecentret

KLIMATFÖRÄNDRINGARNA SOM i grunden förändrar vår möjlighet till överlevnad är också vår största jämställdhetsutmaning. Studier visar att kvinnors livsstil generellt orsakar mindre klimatpåverkan och att jämställdhet gynnar länders förmåga att tackla klimatomställningen. Kvinnor drabbas dessutom i högre utsträckning än män av klimatförändringarnas effekter. Ändå saknas ofta ett tydligt jämställdhetsperspektiv i klimatdebatten.

Auktoritära och repressiva ledare stärker just nu sin makt i många av världens länder och försvårar det internationella samarbetet. Den globala arbetarrörelsen är den motkraft som behövs för att vända oro till framtidstro och visa att en bättre – jämställd värld – är möjlig.

KLIMATFÖRÄNDRINGARNA ORSAKAR spänningar, ökar antalet konflikter och driver människor på flykt men svaret kan inte vara murar mot omvärlden och mer resurser till militär och försvar. Nu finns en möjlighet till en genomgripande omställning av det ekonomiska systemet som missgynnar kvinnor och utarmar vår planet men ger också möjlighet att i grunden utmana den alltjämt rådande traditionella och stereotypa manliga synen på säkerhet.

Den "ödesgemenskap" Olof Palme ofta talade om, en insikt om det ömsesidiga beroendet mellan alla invånare på jorden, har aldrig känts mer relevant än just nu. Mänskligheten står inför sin allra största utmaning och arbetarrörelsen har en historisk chans att kliva fram och visa att genom en feministisk klassanalys kan framtidens ödesgemenskap byggas på hållbar grund.

ANDREA TÖRNESTAM

Förbundssekreterare SSU

FRAMTIDENS JÄMSTÄLLDHET skapas när samhället upphör med den samlade attacken mot den unga kvinnan. Framtidens jämställdhet skapas när den unga kvinnan kan leva i frihet och med grundläggande trygghet.

I dag sägs att män och kvinnor är relativt jämställda tills dess att vi skaffar barn, men grunden för detta börjar långt tidigare. Från tidig ålder får den lilla flickan veta att prestationskraven är både tuffa och onåbara. Den psykiska ohälsan är omfattande, särskilt för den unga tonårstjejen. Det finns en förkastlig maktbalans mellan killar och tjejer och den tar sig ofta uttryck genom trakasserier och sexuellt våld. Unga kvinnor har lagt otaliga timmar på att stötta och skapa strategier bland väninnor. Tröstat och lagat de vars liv slagits i spillror och tryggheten rämnat under deras fötter.

OJÄMSTÄLLDHETEN ÖKAR ytterligare när kvinnan ska ut på den segregerade arbetsmarknaden, där hon nästan oavsett utbildningsnivå förpassas till en otryggare och sämre betald position än jämförbara män. Den ökar kraftigt när den unga kvinnan ska organisera familjeliv, särskilt om det är med en man. Oavsett vart kvinnan vänder sig i sitt liv så är hennes trygghet hotad och därmed frihet kringskuren. Idealet om jämställdhet mellan fria och jämlika individer kan aldrig byggas på en sådan grund.

Arbetarrörelsen måste använda all sin kraft och stoppa samhällets samlade attack mot den unga kvinnan. Genom att individualisera föräldraförsäkringen och tvinga bort ojämställdheten i familjerna och lagstifta bort de otrygga anställningarna som passiviserar kvinnor in i psykisk ohälsa. För arbetarrörelsen vet att ingen är fri förrän alla är fria, även den unga kvinnan.

ANNIKA STRANDHÄLL

Jämställdhetspolitisk talesperson (S)

Det absolut viktigaste för att uppnå jämställdhet i Sverige är fortsatta reformer för att minska de ekonomiska skillnaderna mellan män och kvinnor. I dag är inkomstgapet mellan män och kvinnor 30 procent vid tid för pension. När det gäller tjänstepension är skillnaden hela 50 procent mellan könen. Många arbetarkvinnor arbetar deltid redan innan de bildar familj medan tjänstemannakvinnorna oftare väljer deltid efter familjebildningen. Och kvinnor tar fortfarande ut cirka 70 procent av dagarna i föräldraförsäkringen.

Vi vet att ekonomin spelar roll för kvinnors möjligheter att välja väg i livet. Att våga satsa på den där vidareutbildningen, det nya mer osäkra jobbet eller att våga separera, skilja sig – när livet inte fungerar eller när man lever i en relation av psykisk eller fysisk misshandel. Att känna tryggheten i att kunna stå på egna ben. Att ha råd med bostad och ett anständigt liv. Fortfarande har kvinnor oftast huvudansvaret för barn efter en separation. För ensamstående kvinnor med två barn eller fler har den ekonomiska familjepolitiken en oerhörd betydelse för att undvika långvarig ekonomisk utsatthet.

ARBETARRÖRELSENS ROLL i att förändra allt detta, skulle jag säga, är i det närmaste absolut. Först och främst måste vi få ordning på att oavsett bransch är de kvinnodominerade yrkena lägst lönesatta. Oavsett privat, offentlig eller statlig sektor.

Som socialdemokrater har vi politiken i vår hand, både som lagstiftare och arbetsgivare. Hur vi utformar föräldraförsäkringen, den ekonomiska familjepolitiken och pensionssystemet spelar roll. Likaså hur vi fungerar som arbetsgivare. Deltid eller heltid, eller hur vi väljer att värdera yrkesgrupperna i exempelvis offentlig sektor. Vi har makten och möjligheten att åstadkomma verklig förändring, låt oss ta den.

BLERTA HOTI

Oppositionsråd Göteborg (S)

OM DET ÖVERGRIPANDE MÅLET med jämställdheten är att kvinnor och män ska ha samma makt att forma såväl samhälle som sina egna liv behöver fler grupper inkluderas.

Utrikes födda kvinnor i Sverige står allra längst från arbetsmarknaden. År 2019 låg arbetslösheten för samtliga kvinnor på sju procent. Motsvarande andel bland utomeuropeiskt födda var hela 30 procent. Om denna grupp kvinnor deltog på arbetsmarknaden på samma sätt som inrikes födda kvinnor skulle statens offentliga finanser – nödvändiga för att finansiera framtidens välfärd – höjas med drygt 37 miljarder kronor. Tröskeln måste sänkas för utomeuropeiska kvinnor att komma in i arbete och bli självförsörjande.

Detta måste ske med en lön som går att leva på med rättvisa och goda arbetsvillkor. Det måste även utgå från insikten om hur den ekonomiska, sociala och politiska globaliseringen och digitaliseringen präglar svensk arbetsmarknad utifrån ett jämställdhetsperspektiv.

OM DET ÄR NÅGON som kan klara av detta så är det just arbetarrörelsen vars existensberättigande bottnar i värnandet av arbetstgares rättigheter, jämställdhet och jämlikhet. Att lägga tonvikt vid skapandet av lika möjligheter för kvinnor och män är ett liberalt projekt. Det får aldrig överskugga jämställdhetens betydelse i politikens slutresultat vilket är socialdemokratins uppdrag.

Jag tror att arbetet måste ske med fackföreningsrörelsen och med kvinnorna själva. Socialdemokratien kan endast frigöra människan från förtryckande strukturer om den grupp hen tillhör är med och formar lösningarna. Det är så vi bygger bort segregationen och uppnår det starka samhället med jämlikhet som resultat.

ELIN GUSTAFSSON

Ordförande S-kvinnor Skåne

DET VIKTIGASTE FÖR jämställdheten är att sluta de ekonomiska klyftorna i samhället. Detta eftersom det generellt är kvinnor som drabbas hårdast av de växande ekonomiska klyftorna på grund av bland annat ojämsställda löner, obetalt hemarbete och låga pensioner. Endast arbetarrörelsen har förmåga att lösa dessa viktiga uppgifter, men det krävs samarbete i hela rörelsen och fokus på större generella reformer.

För att sluta klyftorna krävs en ekonomisk omfördelningspolitik för jämlikhet samtidigt som stora investeringar görs i välfärden. Välfärden behöver finansieras gemensamt och vara demokratiskt styrd.

Vi behöver även höja pensionerna för att sluta de ekonomiska klyftorna efter ett helt arbetsliv. En utbyggd och individualiserad föräldraförsäkring behövs också för att bryta de stereotypa normerna för det obetalda hemarbetet och bidra till ökad jämställdhet på arbetsmarknaden.

EN NY ARBETSTIDSREFORM med sänkt heltidsnorm om 30 timmar i veckan är också en viktig reform för att sluta de ekonomiska klyftorna. Så även insatser för att sluta lönegapet på arbetsmarknaden som i nuläget uppgår till cirka 3,6 miljoner kronor mellan män och kvinnor. Det är ett tydligt bevis på hur de ekonomiska klyftorna utgör en stor orättvisa i samhället och påverkar livsmöjligheterna för kvinnor negativt både under och efter arbetslivet.

Sammanfattningsvis, det behövs kollektiva och breda reformer som når den strukturella ojämsställdheten och ojämlikheten på djupet.

ELISABETH BRANDT YGEMAN

Andre vice förbundsordförande, Handels

NÄR ENS UPPGIFT är att kämpa för handelsanställdas rättigheter så är jämställdheten alltid närvarande. Det är inte en separat politisk fråga, det är en grundsten i vårt fackliga arbete. De allra flesta arbetarkvinnor i butikerna jobbar deltid eller har otrygga visstidsanställningar. Ofta både och. Det syns också på lönen. Att bryta utvecklingen med fler otrygga anställningar genom att avskaffa allmän visstid och göra heltid som norm – är därför helt centralt för att nå ett jämställt samhälle.

Det i sin tur leder till bättre pension när arbetslivet väl är avslutat.

ATT KVINNOR TAR UT en större del av föräldraförsäkringen påverkar både löneutvecklingen och pensionen. Därför behöver vi fortsätta både den fackliga och politiska kampen för att uppnå verklig förändring.

För mig är det självklart. Arbetarrörelsen är en folkrörelse som alltid utgått från den orubbliga principen om människans ocränkbara och lika värde. En folkrörelse som utgår från vanligt folk. Vi har aldrig förlitat oss på att någon annan ska ge oss rätt och rättvisa, det har vi kämpat med näbbar och klor för.

Därför måste vi ta på oss, i högre utsträckning än idag, jämställdhetsglasögonen varje gång vi tecknar ett avtal eller lägger en budget.

MED DEN INSIKTEN, och det modet, vill jag att arbetarrörelsen tar sig an uppgiften om att genomdriva förändring för att uppnå målet om ett jämställt samhälle.

EVIN INCIR

Europaparlamentariker (S)

I VISSA DELAR AV världen ser vi rejäla hot mot våra mänskliga rättigheter. Hoten ser jag på nära håll i min roll som Europaparlamentariker och jag ser det i min roll som kvinna i världen.

Men jämställdhet och demokrati får aldrig tas för givna. Det går en våg av högerextremism, nationalism och högerpopulism både genom Sverige och EU. Krafter som inte bara är främlingsfientliga och rasistiska, utan också starkt antifeministiska. Saker som vi trodde var säkrade, rycks plötsligt upp och kvar blir endast de gamla och föråldrade idéerna och vi kvinnor trycks tillbaka.

DET ÄR EN SVÅR TID, men den är inte utan hopp. För mig är det tydligt att det är arbetarrörelsen som måste föra kampen för jämställdheten vidare och framåt. Kampen för de sociala och ekonomiska rättigheterna måste gå hand i hand med kampen för jämställdhet. Ett socialdemokratiskt samhälle är inte fulländat utan feminismen. Och feminismen är inte inkluderande utan ett intersektionellt perspektiv. Det är med politiken som vi kan täta lönegapet mellan könen, som vi kan få jämställda bolagsstyrelser och säkra kvinnans rätt till sin egen kropp och sitt liv – det handlar alltså om kvinnans ekonomiska frigörelse, representation på lika villkor och makten över sitt liv.

Nu mer än någonsin gäller det att socialdemokratin intensifierar sitt arbete för ett feministiskt Sverige och EU och en feministisk värld. När antifeministiska krafter växer i en annan del av världen påverkar det oss i Sverige och vice versa. Vi måste tänka globalt och agera lokalt för en värld där män och kvinnor har samma möjligheter att förverkliga sina drömmar.

GABRIELLA LAVECCHIA

Vice ordförande Seko

DET ÄR INTE HELT ENKELT att peka ut den enskilt viktigaste jämställdhetsutmaningen i dagens Sverige. Men grundläggande för ojämsstäldheten i samhället är onekligen villkoren på arbetsmarknaden. Den strukturella diskrimineringen av kvinnor när det gäller lön och villkor får enorma konsekvenser, inte bara i nutid, utan under hela livet.

För om kvinnors arbete värderas lika högt som männens, om de slipper den ofrivilliga deltiden, och ges tryggheten i en tillsvidareanställning, så är mycket vunnet.

Men så länge män generellt tjänar mer pengar och i högre grad jobbar heltid, så kommer kvinnor sannolikt att fortsätta ta ut en större del av föräldraledigheten och därmed per automatik få ta ett större ansvar för hem och familj.

Och om kvinnor inte kan leva på sin lön när de arbetar, så kommer de förmodligen inte heller kunna leva på sin pension när de slutat arbeta.

MEN DET HANDLAR OCKSÅ om frihet. Om kvinnors ekonomiska frihet ökar, så ökar också friheten i förhållande till partnern. En lön att leva på är många gånger en förutsättning för en jämlik relation men också möjligheten att lämna en dålig relation och bygga upp något nytt på egen hand.

Fackligt behöver vi kunna enas om kraftfulla och hållbara satsningar för att höja kvinnors löner, därutöver behöver politiken backa upp där vårt mandat tar slut.

HELÉNE FRITZON

Europaparlamentariker (S)

ALLA MÄNNISKOR på vår jord ska ha rätt till sitt eget liv. För kvinnor gäller också att de ska ha rätt till sin egen kropp.

En tredjedel av Europas kvinnor saknar i dag ett eget arbete och därmed makten över sitt eget liv.

För de kvinnor som ändå har ett arbete gäller att de får lägre lön än män för samma jobb, lönegapet i EU är 16 procent. Dessutom uppger en tredjedel av Europas kvinnor att de utsatts för våld och sexuella övergrepp.

Den absolut viktigaste framtidsfrågan, också för ökad jämställdhet, är att vi tar ansvar för klimatet. Parisavtalet och EU:s ambitiösa program "Green deal" bygger på att ALLA ska bidra och ta ansvar. Ett fossilfritt samhälle är därför ett feministiskt samhälle. Kvinnor ska inte längre betala mest för de utsläpp som orsakas av kapital och företag där merparten av makten innehas av män.

Vi vet att det är världens kvinnor som far mest illa vid katastrofer. Samtidigt är det kvinnor som oftast visar ledarskap i såväl fredsarbete som i klimat- och miljöarbete.

NU STÄLLER VI OM till ett helt nytt samhälle, med nya gröna jobb och ny ekonomi. Denna omställning kan bara göras med ett holistiskt perspektiv där målet är ett jämlikt och jämställt samhälle.

Arbetarrörelsen är kraften som på riktigt kan driva fram att både Sverige och Europa tar ledningen i en rättvis och jämställd klimatomställning.

För våra barn och barnbarns skull har jag därför alltid på mig mina feministiska glasögon!

JOHANNA MÅRTENSSON

Nationell samordnare ABF

ARBETARRÖRELSEN OCH DEN PROGRESSIVA rörelsen står inför en enorm utmaning och utmaningen handlar om vunna segrar. Den nationella, konservativa eller nyfascistiska rörelsen är parlamentariskt stark och har i snart tjugo år vunnit mark inom väljargrupper som tidigare varit röda, och som säkrat en progression i jämställdhetsfrågor. Den parlamentariska makten är dock inte nog och det förstår den bruna rörelsen. Nu vill Sverigedemokraterna och deras idéfränder göra samma resa som arbetarrörelsen gjorde under 1900-talet. De har därför börjat intressera sig för bildning och kultur, inte som politiska frågor utan som politisk strategi.

I februari 2020 gick den sverigedemokratiske riksdagsledamoten Mattias Karlsson ut med nyheten att han startar en tanke-smedja. En handfull män samlades runt Karlsson för att formera denna konservativa idégenerator. I intervjuer rabblade de upp sådant de vill opinionsbilda om: hur skadligt skilsmässor är och att aborter inte borde finnas.

ARBETARRÖRELSEN MÅSTE intressera sig för denna nya intellektuella rörelse och kunna besvara dess produkter. Bildning och kultur är starka verktyg för den som vill påverka människor, intellektuellt eller känslomässigt. Den bruna högern har nu förstått det och har påbörjat bygget av en bredare och bildad folkrörelse. Om arbetarrörelsen och andra progressiva krafter har styrka att besvara den bildade nationalismen är den fulla jämställdheten i Sverige inte lika långt borta, som den kommer vara, om styrkan att stå emot inte finns.

JOSEFIN JOHANSSON

Ungsekreterare LO

AVSKAFFA PENISTILLÄGET, tack! Inkomstklyftorna mellan män och kvinnor måste raderas. Att män tjänar mer än kvinnor är knappast någon nyhet. Anledning? Det är enkelt; penistillägg. Kön styr vilka möjligheter vi har eftersom pengar ger makt och möjligheten till egna val. De generella lönerna i mans- och kvinnodominerade yrken skiljer sig åt. Så kallade kvinnoyrken värderas lägre, vilket syns i både lön och arbetsvillkor. Där förekommer otrygga anställningar såsom allmän visstid, nolltimmarskontrakt, deltid och you name it. Kvinnor straffas dubbelt, lönerna är låga och heltid är inte självklart.

GOD LÖN ÄR EN förutsättning för normal levnadsstandard. Lönen behövs bland annat för bostad, mat på bordet, kläder och skor, försäkringar, sjuk- och tandläkarbesök, mobil och internet, fritidsintressen, sparande, resor.

Inkomsten styr över möjligheten till en värdig pension. Kvinnor som arbetat ett helt yrkesliv men haft en låg inkomst och deltid, drabbas hårt. Många kvinnor tvingas förlita sig på en partner som kan dela utgifterna då den egna inkomsten inte räcker. Det innebär att vissa kvinnor inte har råd att skilja sig då de är beroende av en ekonomisk tvåsamhet. Visst är det sjukt!? Det är tydligt att kvinnors möjligheter i livet är begränsade. Det måste vi i arbetarrörelsen ta på allvar när vi förhandlar kollektivavtal, pension och lön. Det här är inte värdigt Sverige. Vi måste radera löneklyftorna mellan män och kvinnor. Endast då kan vi på riktigt få ett jämställt Sverige!

KARIN WANNGÅRD

Oppositionsborgarråd Stockholm (S)

SOM SÅ MYCKET annat handlar det om ekonomi. När kvinnor uppnår ekonomisk frihet finns verklig möjlighet att bestämma över sitt eget liv. Friheten att välja om och vem man vill leva med. Friheten att ge sina barn möjligheter i livet. Friheten att bestämma över sin egen kropp.

Ekonomisk frihet handlar om rätt till bostad, möjlighet till jobb med goda villkor men också makt och inflytande. Det behövs en politik för lika löner – och pensioner. För bättre arbetsvillkor och större inflytande.

Hela lönen, halva makten är ett gammalt slagord. Men kravet i den meningen är fortfarande inte uppfyllt. Det var inte länge sedan vi hade sambesättning i det här landet. Vi har kommit långt, men det finns mycket kvar.

I GRUNDEN HANDLAR det om en rättvis fördelning av makt och resurser. I ett omvänt tankeexperiment, där män tjänade mindre och hade sämre villkor skulle protester komma snabbt. Så är det inte när det kommer till kvinnor. Den här snedfördelningen följer kvinnor genom livet och den måste rättas till.

Arbetarrörelsen är den politiska kraft med analysen som krävs för att förändra. Vi ser såväl individens frihet och begränsningar, som strukturerna och systemen. Arbetarrörelsens mål är individens frihet genom att göra strukturerna mer rättvisa och jämlika.

Genom starka fackföreningar kan anställningsvillkor förbättras. Genom att säkra makt i riksdagen kan lagar stiftas för mer jämställdhet. Men även arbetarrörelsen behöver bli bättre på jämställdhetsarbetet. Vi har en gedigen och prövad klassanalys som formar mycket av det vi gör. Men jag tror att vi kan bli bättre på att se hur ojämställdheten är lika orättvis som klassklyftorna. Målet är full frihet för alla individer, oavsett kön.

KATRIN STJERNFELDT JAMMEH

Kommunstyrelseordförande Malmö (S)

SVERIGE HAR EN stolt historia av jämställdhet. De feministiska reformer som drevs igenom på 70-talet, med utbyggd barnomsorg, delad föräldraledighet, rätten till abort och lag om en jämställd arbetsmarknad, gjorde oss till ett av världens mest jämställda länder.

Men under de senaste decennierna har ojämlikheten ökat. Växande klyftor ger stora konsekvenser för kvinnor som generellt har mindre inkomst, ägande, makt och frihet.

Arbetarrörelsen måste verka för stora satsningar på välfärden, för ökad jämlikhet och jämställdhet. Det är långt fler kvinnor än män som jobbar i välfärden, det är de som vinner på att få fler kollegor, högre lön och bättre anställningsvillkor. Satsningar på välfärden ger också ett mer jämställt privatliv. För när välfärden brister är det främst kvinnor som går ner i arbetstid för att ta hand om familj och anhöriga.

ATT FLER KVINNOR än män står utanför arbetslivet, jobbar färre avlönade timmar och i genomsnitt har lägre lön påverkar pensionerna. Att de flesta fattigpensionärer i dag är kvinnor är ingen slump, utan ett resultat av ett ojämnt arbetsliv.

Vi i arbetarrörelsen har en stolt historia av feministiska reformer, men vi kan inte nöja oss och leva på gamla meriter. Jämställdhetsutmaningarna handlar fortfarande om ekonomi och anställningsvillkor. För att minska skillnader i kvinnors och mäns arbetsinkomster måste partners, oavsett kön, dela lika på barnomsorg och hushållsarbete. Därför är individualiserad föräldraförsäkring nästa modiga reform.

LENA HALLENGREN

Socialminister (S)

DET KORTA SVARET på vilken som är den största utmaningen för jämställdhet är arbetsvillkoren i den kvinnodominerade välfärden, då framför allt i omsorgen.

Som jag ser det är utbyggnaden av äldreomsorg och barnomsorg kanske den viktigaste jämställdhetsframgången under 1900-talets senare hälft. Utan välfärd så är det kvinnorna som är hemma med barnen och som sen är hemma med äldre släktingar, på bekostnad av eget yrkesliv och egen försörjning. Det går inte att överskatta hur viktigt det är för jämställdheten att vi har förskola och äldreomsorg.

SAMTIDIGT ÄR DAGENS kanske största utmaning att de som jobbar i de sektorerna i dag fortfarande inte ges samma förutsättningar som den som jobbar i en mansdominerad sektor. Det är ingen slump att det är i just äldreomsorgen sjukskrivningarna är högst. Det är ingen slump att det är i denna kvinnodominerade välfärdssektor som det fortfarande finns delade turer, en företeelse jag inte tycker hör hemma på svensk arbetsmarknad. Det är som att vi fortfarande tycker att det omsorgsarbete kvinnor förr gjorde gratis ska göras för lite sämre betalt och med lite sämre villkor. Vi tar de välfärdsarbetande kvinnornas arbete för givet. Det måste få ett slut.

Det finns ingen annan kraft än arbetarrörelsen som kan göra det här. Det är en fråga som är både facklig och politisk och där vi gemensamt måste ta fighten, vinna den och sen leverera. Jag tror inget annat duger. Sveriges välfärdsarbetande kvinnor är trötta på att vänta.

LISA BONDESSON

Samhällspolitisk chef Kommunal

FÖR ATT NÅ FULL jämställdhet behöver löner, villkor och arbetsmiljö i välfärdsjobben värnas. Det är i välfärden många kvinnor jobbar. För att de ska ha råd att kunna leva på sin lön, oberoende av en man, behöver lönerna höjas. För att de ska kunna arbeta heltid behöver villkoren säkras. För att de ska vilja arbeta kvar och inte bli sjuka behöver arbetsmiljön bli bättre. Det är också avgörande för ALLA kvinnors deltagande på arbetsmarknaden. Utan trygg personal är det svårt att känna sig trygg med att lämna barnen på förskolan eller sina äldre i hemtjänstens vård. Att satsa på välfärden är att satsa på ökad jämställdhet i hela samhället.

Trots att Sverige ses som ett föregångsland gällande jämställdhet är den svenska arbetsmarknaden fortfarande en av de mest könssegregerade, och kvinnodominerade branscher värderas fortfarande lägre än mansdominerade. Facken behöver ta detta på största allvar och på riktigt agera utifrån målsättningen att halvera lönegapet mellan kvinnor och män till år 2028, även om ambitionen vore att avskaffa gapet helt. Vi i fackföreningsrörelsen behöver göra detta tillsammans och vi behöver höja organisationsgraden för ökad sprängkraft i förhandlingarna.

SOCIALDEMOKRATERNA och alla partier i riksdagen måste se till att förutsättningarna finns för att göra det möjligt. Det innebär bland annat mer resurser till välfärden, återinvesterade vinster från privata utförare, en jämlik skattereform och manöverutrymme för parterna att komma överens om trygghet och omställning på arbetsmarknaden.

Det här är förutsättningar för att brygga över klyftorna på arbetsmarknaden. Och först då kommer kvinnor ha möjlighet att forma sina egna liv på samma villkor som män.

LIZETTE NILSSON

Ungdomssekreterare Handels

ETT AV DE VIKTIGASTE målen för att uppnå full jämställdhet i Sverige är en jämställd arbetsmarknad och för att uppnå det krävs det ekonomisk jämställdhet. Vi måste lyfta de lågavlönade avtalsområdena för att på så vis utjämna orättvisa löneskillnader på arbetsmarknaden. Jämställda löner kommer i sin tur resultera i ett mer jämställt uttag av föräldrapenningen. Vi behöver tryggare jobb i de kvinnodominerade branscherna!

Allmän visstidsanställning slår hårdast mot kvinnorna på arbetsmarknaden. Var fjärde kvinna med ett arbetaryrke har en tidsbegränsad anställning och otrygga anställningsformer resulterar i att fler kvinnor blir utsatta för sexuella trakasserier. Heltid måste bli norm, exempelvis i detaljhandeln där en minoritet av de anställda har en fast heltidsanställning, endast tre av tio.

MAKTBALANSEN PÅ arbetsmarknaden måste jämnas ut, i dagsläget är majoriteten av cheferna män, även i kvinnodominerade branscher. Vill vi uppnå en mer jämställd arbetsmarknad så behöver heltid bli norm, allmän visstidsanställning måste slopas, maktbalansen jämnas ut och lönerna samt villkoren i de lågavlönade branscherna förbättras.

Att fackförbunden är enade och drivande i dessa frågor är helt klart avgörande om vi ska kunna nå förändring. Vi behöver också fler med facklig bakgrund som väljer att engagera sig politiskt så att vi driver frågorna i båda leden. Genom att man engagerar sig fackligt och politiskt så får man inflytande över viktiga beslut som tas i vårt samhälle. Beslut som förhoppningsvis resulterar i att vårt samhälle blir bättre och mer jämställt.

MADELAINE VILGREN

Förbundssekreterare HBT-Socialdemokrater Sverige

DET VIKTIGASTE ÄR ATT förändra, helt enkelt ta bort, den patriarkala samhällsstrukturen!

Kvinnor som tar sig till samma utbildningar som män får fortfarande lägre lön. Samtidigt som kvinnor fortfarande "väljer" andra utbildningar än män och ofta låglöneyrken (på grund av den patriarkala strukturen). I de höglöneyrken där kvinnor är fler än män i utbildningen (till exempel jurister) tjänar kvinnorna betydligt lägre än männen, och "väljer" återigen andra områden än män, och dessa värderas lägre.

I yrken som kräver högre utbildning, exempelvis inom arkitekturen, blir det oftast bättre när kvinnor deltar i samma eller högre utsträckning som män i att utforma offentliga byggnader som kök, badhus, skolor, förskolor och sjukhus. Det blir ett bättre flöde, bättre helhetstänk och färre missar. Kvinnor tänker både på män och kvinnor medan män oftare utgår från sig själva, till exempel i planering av höjd och placering.

VI MÅSTE FÅ UNGA kvinnor att engagera sig i yrken som är typiskt manliga, för allas skull. Det blir mindre fusk och stress i trafik, gruvor, industrin och bygg när kvinnor arbetar i dessa yrken. Det blir högre fokus på säkerheten vilket gynnar alla. Vi måste sluta värdera det typiskt manliga högre.

Arbetarrörelsen har styrt den här utvecklingen, och det är vi som har misslyckats med att inte nå längre. Vi måste hitta en ny ingång och ta ett större ansvar för det vi upprätthållit, och bromsat, under så många år. Vi måste utmana oss själva varje dag. Socialdemokraterna är det enda parti som kan förändra samhällsstrukturen och de patriarkala strukturerna.

MALIN MALM

Förbundsordförande S-studenter

NÄR JÄMSTÄLLDHETEN är under angrepp är det lätt att föreställa sig att vi ska vara defensiva och fokusera på att bevara gamla segrar. Men det finns inget som är mer kontraproduktivt än ett defensivt progressivt projekt. Kampen för full jämställdhet ska fortsätta framåt, och där handlar det exempelvis om att sluta löneklyftan, säkra en god arbetsmiljö och bemanning i kvinnodominerade sektorer, kämpa mot könsrelaterat våld och återbygga ett sammanhållet välfärdsland där människor känner sig trygga nog att utmana gamla, sociala strukturer.

I SOCIALA MEDIERS tidevarv har den feministiska rörelsen blivit mer kommersiell och beroende av förtryckets existens för att dess mest högljudda förespråkare och influencers ska kunna överleva. Då talar klassintresset tydligt: när ett upplevt problem bemötts måste influencern snabbt leta fram ett nytt att sälja till följare. Det är något helt annat än den traditionella, feministiska rörelsen bundet till svenskt föreningsliv. Arbetarrörelsen är en viktig motpol mot den tidsandan. När fackliga rörelsen har fötterna på jorden och tacklar de problem som majoriteten av befolkningen, och därmed majoriteten av landets kvinnor, faktiskt upplever i sin vardag, då bedrivs ett feministiskt arbete i praktiken. Och när den breda arbetarrörelsen vågar lyfta jämställdhetsfrågorna i politisk och social handling sker det fritt från beroendet av förtrycket för sin fortsatta existens. Det ligger något väldigt radikalt i det nuförtiden.

MARIE NILSSON

Förbundsordförande IF Metall

ATT SE TILL ATT #METOO leder till förändring är avgörande för arbetarrörelsen.

Om vi får ett slut på sexismen, som säger att män och kvinnor är varandras motsatser och att män har rätt att ta sig friheter med kvinnor, kan vi lättare komma till rätta med andra grundläggande jämställdhetsproblem. Som den könssegregerade arbetsmarknaden, där män och kvinnor arbetar med olika saker och där deras arbete värderas olika.

Med #metoo startade ett viktigt samtal om vad som egentligen är okej att säga och göra på en arbetsplats – ja i alla sammanhang där människor möts. Uppropens vittnesmål blev på samma gång en ögonöppnare och en väckarklocka. De utsattas mod att berätta om sina erfarenheter måste leda till att vi sätter stopp för alla former av sexuella trakasserier och kränkningar.

Här har hela arbetarrörelsen, både den fackliga och den politiska grenen, en lika självklar som grannlaga uppgift. Vi måste fortsätta öka kunskapen om sexuella trakasserier och kränkningar, fortsätta förmedla att de är helt oacceptabla och fortsätta att slå larm när de trots allt sker. Det kan vi göra på många olika sätt i alla våra roller. Det handlar om fackliga avtal, politiska beslut, tydligt ledarskap. Rätt och slätt civilkurage.

Sexuella trakasserier och kränkningar frodas i tysthetskultur, och den ska vi bryta. Vi har ett ansvar för varandras frihet, trygghet och säkerhet. Det kräver att vi tar ropet från #metoo vidare – och sätter stopp för sexismen.

SULTAN KAYHAN

Riksdagsledamot (S)

DET FINNS MÅNGA frågor som vi behöver driva på för att uppnå jämställdhet. En viktig sådan som vi nästan aldrig diskuterar är feminism ur ett intersektionellt perspektiv. Mina egna erfarenheter som kvinna med en kropp och ett namn som indikerar "utländsk bakgrund" gör det väldigt uppenbart för mig att det är ett perspektiv som både behövs och är nästintill obefintligt i vår rörelse. Detsamma gäller synen på könsidentitet, funktionsnedsättning, klass och sexuell läggning.

ENLIGT SCB HAR 25 procent av Sveriges befolkning utländsk bakgrund. De ojämställda strukturerna och förtrycket är gemensamt för alla kvinnor, men utsattheten ser annorlunda ut för kvinnor med utländsk bakgrund. Framför allt när det syns. Det här är en fråga som provocerar, men allra oftast vågar ingen säga någonting.

Strukturerna i samhället återfinns även i vår egen rörelse. Det är inte så märkligt egentligen. Vi är alla en produkt av det samhälle vi lever i, men som en rörelse som står för alla människors lika värde, jämlikhet och jämställdhet, har vi ibland en självbild av att vara mycket bättre än samhället i övrigt. Det riskerar att bli en fälla. För vi behöver vara bättre än det övriga samhället för att ta ledartröjan och skapa förändringen.

Det sämsta vi som rörelse kan göra är att inte se det dubbla eller lägre glastaket som kvinnor med utländsk bakgrund lever med. Vi måste alla orka tänka längre än våra egna erfarenheter.

Det gör inte någons kamp mer eller mindre än någon annans, tvärtom. Endast genom att identifiera och motverka samtliga ojämställda strukturer och förtryck kan vi nå jämlikhet.

VERONICA PALM

Skribent och författare

LIKA LÖN. Nog är lika lön mest akut? Men om kvinnor konsekvent tvingas jobba deltid, speciellt i arbetaryrken? Kanske ska en börja med villkoren på jobbet? Rätt till heltid så lönen räcker och trygg anställning så ingen riskerar jobbet om hon anmäler sexuella trakasserier. Men det där hänger ju ihop med ojämlig arbetsfördelning i hemmet. Måste vi först lösa den ojämlighet som ger sken av att kvinnor skulle ha en unik dammsugare? Eller så kanske det är med könsrollerna i sig vi måste börja? Med föreställningar som begränsar kvinnor och män och befäster ojämlighet. Men "Nej till könsroller" är ett tämligen tandlöst krav.

HIMLA BRA ATT det finns en reform som svarar på allt detta: Delad föräldraledighet. Det luckrar upp könsroller som leder till sämre position på arbetsmarknaden och att kvinnor som grupp är felavlönade och ekonomiskt strukturellt förtryckta. Om både pappor och mammor är hemma lika mycket med det lilla barnet bryts föreställningen om att hemmet är en kvinnlig domän. När alla som får barn är borta från jobbet lika mycket faller logiken i att just hälften av arbetskraften ska ha otrygga anställningar, lägre tjänstgöringsgrad och sämre karriärmöjligheter. Om kvinnor och män har en lika självklar plats på arbetsmarknaden kan snopp-tillägg vid lönesättning slutgiltigt avskaffas.

Hur jag än vrider och vänder är delad föräldraledighet det viktiga nästa steg för att nå vidare. Och vidare måste vi, vidare och lite snabbare. Mitt tålamod med ojämsliddhet börjar ta slut.

ZAYNAB OUAHABI

Nationell samordnare "Gör din röst hörd" ABF

JÄMSTÄLLDHET BEHÖVER kopplas till jämlikhet och intersektionalitet. I dag inkluderas sällan kvinnor med en annan etnisk bakgrund eller annan trosuppfattning när man pratar om jämställdhet, och rasistiska strukturer tas inte med i beräkningen. När kvinnors rättigheter diskuteras är normen den enda utgångspunkten. Det finns ingen mångfald eller förståelse för olika uppfattningar av frihet vs. förtryck. Att bli påtvingad något, att inte få bära slöja är ett förtryck men enligt normen är förtrycket enbart att bära hijab.

När man talar om våld i nära relationer plockas oftast etniska kvinnor ut ur diskussionen då strukturen för dem förklaras vara en annan än den patriarkala strukturen. Rasifierade kvinnor diskrimineras både som kvinna, på grund av hudfärg och på grund av religiösa attribut, om man exempelvis bär hijab (slöja) på arbetsmarknaden.

Arbetarrörelsen är avgörande för en rättvis och inkluderande demokrati, utifrån vilka som äger tolkningsföreträde och vilka som exkluderas i diskussionen om jämställdhet. Jag önskar att arbetarrörelsen utgår från en normkritisk och inkluderande analys i jämställdhetsfrågan och att man inkluderar fler röster. Att arbetarrörelsen ser kopplingen mellan klass, kön, rasifiering, intersektionalitet och normkritik.

FAKTFÖRBUNDEN BEHÖVER ta ett större ansvar för jämställdhet kopplat till diskrimineringslagen men behöver också lyfta frågan på ett mer tydligt sätt. Folkbildningen har en viktig roll i kunskaps spridningen med plattformar för mötet mellan människor med olika referensramar.

Generellt sätt behöver fler kvinnor inom arbetarrörelsen få göra sina röster hörda på lika villkor och i synnerhet rasifierade kvinnor.

DISKUSSIONSFRÅGOR

Texterna i detta avsnitt visar på hur mångfacetterade utmaningarna vi står inför är. Som komplement till texterna följer ett par reflektionsfrågor som du som läsare kan använda på det sätt du vill.

- A. Vad tror du behövs för att ena den feministiska kampen och jobba för att alla kvinnor ska känna sig inkluderade i den?
- B. Hur kan vi få fler män att engagera sig för jämställdhet? Vad kan män göra för att vara bra allierade i jämställdhetskampen?
- C. Vilka är de största hoten mot en fortsatt utveckling mot ett jämställt Sverige? Vad behöver vi göra för att undvika en feministisk backlash?
- D. Hur långt tror du feminismen och jämställdhetsarbetet kommit om 20 år? Vilka är de viktigaste frågorna då och vilka segrar tror du har vunnits fram till dess?
- E. Kan självbilden av Sverige som ett jämställt land hindra oss från att se de verkliga problemen kring exempelvis den ojämställda arbetsmarknaden eller de dåliga villkoren i välfärden?
- F. Hur kan vi möjliggöra för fler att engagera sig fackligt och politiskt för att åstadkomma den förändring inom arbetsmarknaden som behövs för ett mer jämställt samhälle?

-
- G. Majoriteten av den säkerhetspolitik som förs globalt i dag är maskulin, det vill säga den främjar i första hand männens intressen och säkerhet. Kan du ge något exempel på en feministisk säkerhetspolitik? Hur kan vi främja en ökad internationell solidaritet för en jämställd värld?
- H. Om du skulle inge ett löfte till dig själv att varje dag handla för ett mer jämställt samhälle – vad skulle du då göra mer av? Vad skulle du göra mindre av?

"Arbetarrörelsen har ett stort ansvar, men också en gyllene möjlighet att leda utvecklingen till ett hållbart och mer jämställt samhälle."

Jytte Guteland
Europaparlamentariker (S)

"Det är dags för en kvinnokamp som inte bara bär vår gemensamma sjukvård med sina kroppar, men en som bygger och utvecklar den. En kvinnokamp som frigör oss från ohälsa oavsett klass eller kön."

Talla Alkurdi
Sjukvårdspolitiker (S)

"Ytterst handlar en feministisk politik om demokratiska fri- och rättigheter för såväl kvinnor som män och barn. Kvinnor vars frihetsgrader begränsas av våldet, män som är inlåsta i förlegade maskulinitetsnormer och barn som lever med våldet i sin vardag."

Carina Ohlsson
Förbundsordförande S-kvinnor

DET FEMINISTISKA LÖFTET

Du håller ett feministiskt löfte i din hand. Ett löfte om ett jämställt samhälle. Men frågan är hur vi når dit. Kan en uttalad feministisk politik, med utgångspunkt i Sveriges feministiska utrikespolitik vara lösningen?

I antologins kapitel görs fördjupningar i ett flertal politikområden för att testa just detta. Vad kan vårt samhälle vinna på en feministisk politik?

I boken svarar även ett tjugotal tongivande röster på hur arbetarrörelsens jämställdhetsvisioner för det 21:a århundradet kan förverkligas.

Detta är ett bidrag till en progressiv idédebatt för ett bättre samhälle. Boken utgör också ett underlag till diskussioner om hur vi tillsammans kan verka för – och uppnå jämställdhet.

Denna bok är ett samarbete
mellan ABF och LO

